

MOLIERE

LAKOMEČ¹

OBSAH

OSOBY:

Jednání první.

Výstup 1.

Výstup 2.

Výstup 3.

Výstup 4.

Výstup 5.

Výstup 6.

Výstup 7.

Výstup 8.

Výstup 9.

Výstup 10.

Jednání druhé.

Výstup 1.

Výstup 2.

Výstup 3.

Výstup 4.

Výstup 5.

Výstup 6.

Jednání třetí.

Výstup 1.

Výstup 2.

Výstup 3.

Výstup 4.

Výstup 5.

¹ Převzato z: Moliere, *Lakomec. Veselohra o 5 jednáních*, překl. J. Vrchlický, Praha 1899 (redakčně upraveno).

Výstup 6.

Výstup 7.

Výstup 8.

Výstup 9.

Výstup 10.

Výstup 11.

Výstup 12.

Výstup 13.

Výstup 14.

Výstup 15.

Jednání čtvrté.

Výstup 1.

Výstup 2.

Výstup 3.

Výstup 4.

Výstup 5.

Výstup 6.

Výstup 7.

Jednání páté.

Výstup 1.

Výstup 2.

Výstup 3.

Výstup 4.

Výstup 5.

Výstup 6.

Jean Baptiste Poquelin (divadelním jménem Molière) narodil se v lednu 1622 v Paříži, studoval v kolleji clermontské a u Gassendiho, pak práva, načež vstoupil do společnosti kočujících herců. Brzy stal se ředitelem společnosti a procestoval za 12 roků skoro celou Francii, r. 1658 vrátil se do Paříže. Roku 1662 oženil se s Armandou Bějartovou, která mu lehkomyšlností a nevěrností svou život ztrpčila. Herecká společnost jeho došla velké obliby u dvora i u obecnstva, avšak literární působení Molièrovo osobně mu získalo četných nepřátel v kruzích dvorních, literárních i církevních. Starosti různého druhu a utrpení podrývaly život jeho podlehl konečně prsní chorobě několik hodin po představení „Domnělého nemocného“, při němž dostal náhle chrlení krve dne 17. února 1673. Kněžstvo odepřelo mu církevní pohřeb. Teprve r. 1817 byly kosti jeho na hřbitov Pere Lachaise přeneseny. Akademie postavila poprsí jeho v své síni zasedací r. 1778, r. 1844 byl mu v ulici, kde zemřel (Rue de Richelieu), pomník postaven.

Molière byl výborný herec komický, jehož síla byla hlavně v nedostižné mimice. Jako člověk byl povahy vážné a spíš melancholické. Jako spisovatel veseloher vynikl bohatstvím námětů, hravostí obraznosti, hloubkou síly tvůrčí, zvláště v líčení povah, svrchovaným rozmarem a vtípem v aranžování scenerie i u vedení dialogu. Hluboká znalost člověka a tudíž velká životní moudrost, objektivnost v posuzování lidských vad a křehkostí, šleh ironie a satiry, za kterou se šklebí však ubohý, trpící člověk, povznášejí některé jeho hry po bok největším dílům dramatickým vůbec hned vedle Shakespeara. Společně měl s tímto zvlášť, že rád se opíral v své tvorbě o kusy starší, o předlohy méně cenné svých současníků nebo španělských, italských i antických předchůdců. Teprve v zpracování a v detailech propukla pravá geniálnost jeho víc než ve vymýšlení a tvoření plánů původních. Ve veselohrách a fraškách svých bičoval všecky zvrácenosti doby, faleš, nepřirozenost, pokrytectví, lakotu, lež, farizejství, směšné manýry žen i mužů neúprosně. Jeho postavy žijí plným životem a jsou typy nejen doby své, nýbrž celého člověčenstva. Umění scénické jest v jeho kusech podivuhodné, řeč vždy jasná, přesná, přirozená, rozmanitá a bohatá, vždy dle stavu hrajících osob rozlišená a pestrá.

Charakterní veselohra „Lakomec“ (L'Avare) byla sehrána poprvé 9. září 1668, látka k ní jest vzata z Plautovy veselohry Aulularia, ovšem jen ve hlavních obrysech, ale zcela s opačným zbarvením; kdežto u Plauta jest celek rozmarnou fraškou, zvedá se „Lakomec“ svým pochmurným zbarvením z rámce veselohry k úchvatné výši tragické. Goethe hru neobyčejně cenil (viz rozmluvy jeho s Eckermannem, únor 1825). Komposicí jsa slabší a dějem chudší než jiné klassické veselo hry Molièrovy, vyniká „Lakomec“ hlavně mistrovskou kresbou Harpagona, titulní figury kusu, která jest vedle životní své pravdivosti též parádním

výkonem hereckým. V první době dobyl „Lakomec“ doma úspěchu pouze čestného, teprve v dobách pozdějších ožil výtečnými výkony různých herců, tak že je dnes jednou z nejpoblárnějších her v repertoiru Molièrově.

U nás, jak známo, dobyl si výborný náš charakterní umělec a komik Jindřich Mořna provedením „Lakomece“ v Praze i po venkově skvělých laurův a hlavně jeho výkonu děkuje hra u nás svou stálou přitařlivost vrstev nejširších.

Překlad tento napsán byl v letech osmdesátých; dnes byl znovu prohlednut a opraven.

V Praze 20. dubna 1899

Jaroslav Vrchlický

OSOBY:

HARPAGON, otec Kleanta a Elisy, zamilovaný do Mariany.

KLEANT, jeho syn, milenec Mariany.

ELISA, jeho dcera, milenka Valerova.

VALER, syn Anselmův a milenec Elisy.

MARIANA, milenka Kleantova a milována Harpagonem.

ANSELM, otec Mariany a Valera.

FROSINA, pletichářka.

SIMON, lichvář.

JAKUB, kuchař a kočí Harpagonův.

LA FLÈCHE, sluha Kleantův.

PANÍ CLAUDE, služka Harpagonova.

BRINDAVOINE a **LA MERLUCHE**, sluhové Harpagona.

POLICEJNÍ KOMISAŘ a jeho **PÍSAŘ**.

Děj v Paříži v domě Harpagonově.

Jednání první.

Výstup 1.

Valer, Elisa.

VALER. Aj, spanilá Eliso, vy stáváte se zasmušilou teď, když jste mne vlídně ujistila, že jste byla té dobroty, mne oblažiti svojí důvěrou? Ach, vy vzdycháte, když já se raduji? Litujete již, rcete mi, že jste mne učinila šťastným, či obáváte se toho závazku, v které vás uvrhla moje láska?

ELISA. Ne, Valere, nikdy nemohu litovati toho, co jsem pro vás učinila. Podléhám příliš sladké moci lásky a nemám ani síly, přáti sobě něco jiného. Však, mám-li vám pravdu povědít, úspěch plní mne nepokojem a já se obávám velice, že vás miluju poněkud více než bych měla.

VALER. Co? Čeho se obávati můžete, Eliso, v své dobrotě ke mně?

ELISA. Ach! Tisíce věcí najednou: hněvu otcova, výčitek rodiny, pomluv lidských, však nejvíce ze všeho, Valere, změny vašeho srdce a oné zločinné chladnosti, kterou vaše pohlaví splácí co nejčastěji příliš žhoucí důkazy nevinné lásky.

VALER. Ach! nekřivďte mi tak, posuzujíc mne tak jako ostatní muže! Myslete si o mně, Eliso, to nejhorší, jen to ne, že bych mohl nedostáti svým povinnostem vůči vám. Miluju vás příliš, a moje láska bude trvati tak dlouho jako život můj.

ELISA. Ach! Valere, takto hovoří každý z vás! V slovech jest jeden muž jako druhý! Teprve skutky jediné odhalí rozdíl, který jest mezi vámi.

VALER. Poněvadž jediné skutky nás ukazují v pravé podstatě, vyčkejte aspoň, až byste mohla dle nich mé srdce posuzovati a nevyhledávejte na mně viny pouze v nespravedlivém strachu ošklivé předtuchy. Nevražděte mne, prosím vás, citelnými ranami urážlivého podezřívání, a dopřejte mi času, bych celou řadou tisícových zkoušek přesvědčil vás o počestnosti své lásky.

ELISA. Ach! jak snadno dáváme se přesvědčit tím, koho milujeme! Ano, Valere, vaše srdce je neschopno vůči mně podlosti. Věřím pevně, že mne opravdovou láskou milujete, a že mi zůstanete věrným; nechci již více pochybovati a musím omeziti svůj zármutek jediné na pomluvu, která by mne mohla stihnouti.

VALER. Ale proč jste tak nepokojna?

ELISA. Nebála bych se ničeho, kdyby každý pohlížel na vás těma očima jako já; a já v osobě vaší nalézám dostatečné odůvodnění všeho, co jsem pro vás učinila. Srdce mé k své obraně má celou vaši zásluhu a opírá se o pomoc uznalosti, již mi samo nebe k vám ukládá. Stále mám před zraky děsné ono nebezpečí, které poprvé nás proti sobě postavilo; tu překvapující šlechetnost, s kterou jste vlastní život nasadil, abyste vyrval život můj zuřivosti vln; ty něžné péče vaše, když jste mne z vody vytáhnul, a ty neustálé holdy plamenné lásky, kterou neotřásl ani čas, ani steré překážky, té lásky, k vůli které jste zanedbal rodiče i vlast, pro kterou sem jste uprchnul, zde v můj prospěch svůj osud zaměnil, a abyste mohl stále mne vidět, vstoupil do služby k mému otci. To vše mne zajisté tak zázračně dojíká, že dle mého zdání to ospravedlňuje závazky lásky, jež jsem vám mohla učiniti, avšak to všechno nestačí ospravedlnit jednání mé vůči jiným, a já pochybuju, že bych došla všude plného souhlasu.

VALER. Dle řeči vaší jedině láskou zásluhu nějakou mám v očích vašich, a co se obav vašich týče, otec váš sám se již postará, by vás před každým ospravedlnil, ba přílišná jeho lakota a přísný způsob života, jež s dítkami svými vede, jsou s to věci mnohem podivnější ospravedlnit. Odpusťte, spanilá Eliso, že takto před vámi mluvím. Víte sama, že v této kapitole lze stěží říci něco dobrého. Leč konečně, podaří-li se mi, jak doufám, nalézt své rodiče, nakloníme je lásce naší zajisté bez obtíže. Čekám od nich netrpělivě zprávy, a budou-li váhati příliš, půjdu sám je vyhledati.

ELISA. O Valere, prosím, nehýbejte se ani na krok odsud a hleďte jen vmyslet se co možná v ducha mého otce.

VALER. Vždyť přece vidíte mé počínání, s jakou obratnou povolností vetřel jsem se do jeho služby, v jakou škrabošku sympatie a příbuznosti citů se halím, bych se jemu zalíbil, jakou denně hraju úlohu, bych získal jeho lásku. A pokročil jsem v tom znamenitě; shledal jsem, že nejlepší cestou k získání lidí jest, přizpůsobiti se jejich náklonnostem, souhlasiti s jejich zásadami, podkuřovati jejich slabostem a tleskati všemu, co podniknou. Netřeba se při tom obávati, že byste šel příliš daleko; způsob, jak je naberete buď sebe patrnější, ti největší chytráci jdou nejvíce na lep pochlebenství, a není nic tak drzého a směšného, co by nespokli, když je chvalozpěvy zasypáváme! Upřímnost ovšem trochu trpí tímto řemeslem, ale když potřebujeme lidi, třeba jim se přizpůsobiti, a jelikož jest pochlebenství jedinou cestou, kterou lze jich získati, není to chybou těch, kdož pochlebují, nýbrž těch, kteří chtějí, aby se pochlebovalo.

ELISA. Však proč nehledíte též získati podporu mého bratra pro případ, kdyby služka chtěla vyzraditi naše tajemství?

VALER. Těžko věru ušetřiti obou. Syn i otec jsou tak různé povahy, že těžko jest získati důvěru obou zároveň. Leč vy obraťte se na bratra a hleďte využítkovati náš v prospěch přátelský svůj poměr. Právě přichází. Odstoupím. Použijte této chvílky k rozmluvě s ním, ale nevyzradte mu z naší záležitosti víc, než co za dobré uznáte!

ELISA. Nevím, budu-li míti síly, s tím se jemu svěřiti. (*Valer odejde.*)

Výstup 2.

Kleant, Elisa.

KLEANT. Těší mne, že tě, sestro, o samotě nalézám, tuze rád bych s tebou mluvil, chci ti svěřiti tajemství.

ELISA. Ráda tě vyslechnu, bratře. Co mi chceš povědít?

KLEANT. Mnoho věcí v jediném slovu, sestro! Miluju!

ELISA. Ty miluješ?

KLEANT. Ano, já miluju. Leč, než v lásce své dále se odvážím, vím, že závisím od otce, a že jméno syna mne jeho vůli podřizuje, že nemáme zadávati slovo své bez souhlasu rodičů svých, které nebesa učinila pánem citů a touhy naší, jimiž jen dle návodu rodičů smíme disponovati; vím, že oni prosti každé pošetilé vášně, spíš miň se klamati mohou než my, a prohlédati mnohem lépe, co nám se hodí; že spíše věřiti máme světlu jich moudrosti než zaslepenosti vášně své, a že vír mladosti strhuje nás velmi často v nebezpečné propasti. Povídám ti to, sestro, všecko sám, bych ti uspořil práci, opakovati mi totéž, nebo láska má nechce ničeho poslouchati, a já prosím, bys mi nedělala výčitek.

ELISA. Tys, bratře, dal již slovo té, kterou miluješ?

KLEANT. Posud ne, ale jsem k tomu odhodlán a já tě zapřísahám ještě jednou, bys neuváděla důvodů, které by mne z úmyslu toho zrazovaly.

ELISA. Což jsem takovým podivínem, bratře?

KLEANT. To nikoli; ale ty posud nemiluješ; neznáš tedy sladké násilí, jímž něžná láska srdce naše ovládá a já spoléhám na tvou moudrost!

ELISA. Ach, bratře, nemluv o mé moudrosti, aspoň jednou v životě sklapne každému ta moudrost; a kdybych ti své srdce otevřela, byla bych snad v očích tvých méně moudrá než jsi sám.

KLEANT. Ach, kéž by srdce tvé jako moje...

ELISA. Ukonči dříve své vypravování a pověz, kdo jest ona, již miluješ?

KLEANT. Mladá osoba, která teprv nedávno v tuto čtvrt se přistěhovala, a která zdá se stvořena, by láskou každého roznítla, kdo ji uzřel. Věř, sestro, že příroda nic milování hodnějšího nestvořila; a já byl unesen od chvíle, co jsem ji zočil. Jmenuje se Mariana a žije pod ochranou staré, skoro ustavičně postonávající matky, ku které tato milování hodná dívka chová city lásky, jakéž si představití nedovedeš. Slouží jí, lituje a těší ji s něžností dojemnou. Vše co začne, provádí s ušlechtilostí nejroztomilejší, v jednání jejím kmitá tisíc vděků, kouzlaplná něha, vše podmaňující dobrota, úctyhodná počestnost. Ó sestro, rád bych, abys ji viděla.

ELISA. Vidím ji dost zřetelně v slovech tvých, bratře; k pochopení její hodnoty pak mi stačí to, že ji miluješ.

KLEANT. Tajně vyzvěděl jsem, že nevede se jim právě skvěle, a že při největší skromnosti stěží jsou s to, uhraditi nejnutnější potřeby životní. Představ si, sestro, tu radost obohatiti toho, koho milujeme, obratně odpomoci poněkud skromným potřebám počestné rodiny; a pochopíš, jak mne trápí, když lakotou svého otce nucen jsem, vzdáti se této radosti, odříkati se toho plesu, podati této krásce důkazů své lásky!

ELISA. Ano, chápu, bratře můj, jaký jest asi tvůj zármutek.

KLEANT. Ó sestro, jest větší, než můžeš si představití. Či lze něco ukrutnějšího viděti nad vypočítavou tu spořivost, nad tuto podivínskou vypráhlost, pod jejíž tíží hyneme? Ha, co nám je platno, že jsme zámožní, když domůžeme se teprve tenkrátě jmění, až uplyne krásný věk mladosti a my ho nebudem moci užiti; a když teď na vlastní potřeby se musím zadlužovat na všech stranách, když nucen jsem s tebou hledati denně pomoc obchodníků, chci-li se jen trochu slušně ošatit? Odhodlal jsem se mluvití s tebou, bys mi pomohla vyzvěděti, co asi by otec smýšlel o poměru mém a bude-li se mi stavěti na odpor, jsem rozhodnut, odejít odsud s rozmilou dívkou tou a jinde s ní užívati štěstí, jež nám nebe udělí. Hledám a sháním všady k účelu tomu, kde bych si vydlužil peníze; a pakli tvůj poměr mému se podobá a pakli oběma otec v odpor se postaví, opustíme jej oba a osvobodíme se z jha tohoto tyranství, v němž nás mučí jeho nesnesitelná lakota.

ELISA. Věřu, jeho vinou jest, že denně víc a víc pociťujeme ztrátu matky a že...

KLEANT. Slyším jeho hlas. Vzdalme se trochu, bychom ukončili svá vzájemná vyznání; pak spojíme síly své k útoku na jeho zatvrzelost. (*Odejdou.*)

Výstup 3.

Harpagon, La Flèche.

HARPAGON. Klid' se hned a bez odmluvy! Táhni odsud, zapřísáhlý darebo a šibeničníku!

LA FLÈCHE (*stranou*). Co jsem živ, neviděl jsem tak zlého člověka jako tento prokletý dědek, a já myslím, ten má jistě čerta v těle!

HARPAGON. Co to huhláš mezi zuby?

LA FLÈCHE. Proč mne vyháníte?

HARPAGON. A ty se ještě ptáš, lotře, po důvodech? Rychle, klid' se, než tě zabiju.

LA FLÈCHE. Co jsem vám udělal?

HARPAGON. Tys udělal, že chci, abysi se klidil!

LA FLÈCHE. Můj pán, váš syn, nařídil mi, bych jej očekával.

HARPAGON. Jdi jej očekávat na ulici a ne v mém domě, kde stále stojíš vztýčen jako na stráži vyzvídaje, co se kde šustne a využitkuješ všecko! Nechci mítí stále kol sebe špehouna svého počínání a zrádce, jehož prokleté oči sledují každý krok můj, hltají vše, co je mým, a čenichají na všech stranách, kde co se dá ukradnout!

LA FLÈCHE. Rád bych věděl, jak vás někdo může okrásti? Což jste k okradení, když vše uzavíráte, a jste na stráži ve dne v noci?

HARPAGON. Zavírám, co za dobré uznávám a stojím na stráži, jak se mi zlíbí. Což není stále dost špiclů okolo, kteří na vše pozor dávají? (*Stranou.*) Chvěji se, jestli jen nevypátral mé peníze? (*Nahlas.*) Či nerozkřikoval jsi po městě, že ukrývám doma peníze?

LA FLÈCHE. Vy máte schované peníze?

HARPAGON. Ne, ničemo, to jsem neřek! (*K sobě.*) Já se vzteknu! (*Nahlas.*) Ptám se jen, jestli jsi v své zlomyslnosti podobné řeči neroztrušoval?

LA FLÈCHE. Hm, co mi po tom, máte-li peníze, nebo ne, to je mi pořád pět!

HARPAGON (*zvedá ruku, by jej poličkoval*). Ty ještě rozumuješ? Vytáhám ti za uši, a tím ukončím tvé rozumování. Klid' se odsud, naposled!

LA FLÈCHE. Nu dobrá, – já jdu!

HARPAGON. Stůj! Neodnášíš mi ničeho?

LA FLÈCHE. Co bych vám mohl odnésti?

HARPAGON. Pojd' blíž, ať se přesvědčím; ukaž mi ruce!

LA FLÈCHE. Tak se podívejte!

HARPAGON. A druhou ruku!

LA FLÈCHE. Druhou?

HARPAGON. Ovšem!

LA FLÈCHE. Zde ji máte.

HARPAGON (*s pokynem na jeho kalhoty*). Nu, a tam jsi ničeho nestrčil?

LA FLÈCHE. Podívejte se sám!

HARPAGON (*omakáváje mu spodky*). Takové široké kalhoty, jako ty máš, jsou pravé skryše pro kradené věci. Každého pověsit, kdo má takové kalhoty.

LA FLÈCHE (*stranou*). Takový chlap by již zasloužil, čeho se tak obává! Byla by to věru pravá rozkoš toho okrásti.

HARPAGON. Co?

LA FLÈCHE. Jak?

HARPAGON. Co to mluvíš o kradení?

LA FLÈCHE. Povídám, že mne všade prohlížíte, jako bych vás byl skutečně okradl.

HARPAGON. To právě chci učiniti. (*Hrabe se v jeho kapsách.*)

LA FLÈCHE (*stranou*). Mor na lakotu i lakomce!

HARPAGON. Jak, co to povídáš?

LA FLÈCHE. Co povídám?

HARPAGON. Ano, chci vědět, co povídáš o lakotě a lakomcích?

LA FLÈCHE. Povídám: Mor na lakotu i lakomce!

HARPAGON. O kom to mluvíš?

LA FLÈCHE. O lakomcích.

HARPAGON. A kdo jsou ti lakomci?

LA FLÈCHE. Darebové a lotři!

HARPAGON. Na koho tím narážíš?

LA FLÈCHE. Čím si to lámete hlavu?

HARPAGON. Lámu si hlavu tím, čím musím!

LA FLÈCHE. Snad myslíte, že jsem mluvil o vás?

HARPAGON. Myslím, co si myslím; ale chci, bys mi řek', ku komu jsi mluvil, když jsi to řekl.

LA FLÈCHE. Já mluvil – já mluvil ku své čepici!

HARPAGON. A já bych mohl zas mluvit něco ku tvé hubě!

LA FLÈCHE. Můžete mi zabránit, bych neklnul lakomcům?

HARPAGON. To ne! ale zakážu ti žvaniti a býti drzým. Mlč!

LA FLÈCHE. Já nikoho nejmenuji!

HARPAGON. Já tě stluku, jestli cekneš.

LA FLÈCHE. Ať se poškrábe, koho svrbí.

HARPAGON. Budeš mlčet?

LA FLÈCHE. Ano, – budu-li muset.

HARPAGON. Ach ty!

LA FLÈCHE (*ukazuje na kapsu své vesty*). Hled'te – tu jest ještě jedna kapsa! – Jste spokojen?

HARPAGON. Ano, jen mi to vrať a mnoho se nehrab v ní!

LA FLÈCHE. Co vám mám vrátit?

HARPAGON. Co's mi vzal!

LA FLÈCHE. Ale já vám pranic nevzal.

HARPAGON. Opravdu?

LA FLÈCHE. Opravdu!

HARPAGON. Tedy jdi s Bohem ke všem čertům!

LA FLÈCHE (*k sobě*). Nu, to jsem pěkně odbyt.

HARPAGON. Nechť pálí tě to aspoň na svědomí. (*La Flèche odejde.*)

Výstup 4.

HARPAGON (*sám*). Je to věru ničema, který mi velice překáží! Ani cítit nemohu tohoto kulhavého psa. Ba, to není maličkostí, ukrývati v domě tolik peněz! Jak šťastný, kdo uloží dobře své jmění a jen tolik si ponechá, čeho právě třeba k dennímu vydání. Je to notný kus práce, najít v celém domě úkryt bezpečný; – já se aspoň na kufry nespolehám, jsou mi vždy příliš podezřelé, než bych jim svěřil své peníze. Kufry jsou právě vnaidlo zlodějů, vždy to nejprvnější, nač se odvažují.

Výstup 5.

Harpagon, Elisa a Kleant (mluví spolu a zůstávají v pozadí jeviště).

HARPAGON (*stále myslí, že je sám*). A přece nevím, udělal-li jsem dobře, když jsem zakopal ve své zahradě deset tisíc tolarů, jež mi včera byly vráceny. Deset tisíc tolarů v zlatě, toť již sumička pořádná dost, aby... (*Stranou zpozorovav Elisu a Kleanta, ulekne se.*) Bože, já se prozradil! Horlivost mne příliš daleko zavedla, měl jsem za to, že mluvím nahlas sám k sobě. (*K Elise a Kleantovi.*) Co chcete?

KLEANT. Nic, otče!

HARPAGON. Jste již dlouho tady?

ELISA. Právě přicházíme!

HARPAGON. Vy jste slyšeli...

KLEANT. Co, můj otče?

HARPAGON. Zde!...

ELISA. Co?

HARPAGON. Co jsem právě mluvil.

KLEANT. Ne!

HARPAGON. To se ví!

ELISA. Odpusťte...

HARPAGON. Vidím, že jste zaslechli něco z mé řeči! Mluvil jsem sám k sobě, co to práce stojí, vydělati za dnešní doby trochu peněz, a povídal jsem, jak je přešťastný, kdo má doma deset tisíc tolarů!

KLEANT. Váhali jsme vás osloviti z bázně, abychom vás nevyrušovali.

HARPAGON. Chtěl jsem vám to jen proto říci, aby z toho nebylo nedorozumění a vy jste snad nemyslili, že já mám těch deset tisíc tolarů.

KLEANT. My se nemícháme do vašich záležitostí.

HARPAGON. Dejž Bůh, abych měl těch deset tisíc tolarů!

KLEANT. Nemyslil bych...

HARPAGON. To by bylo něco pěkného pro mne...

ELISA. To jsou věci...

HARPAGON. Tuze bych je potřeboval.

KLEANT. Myslím, že...

HARPAGON. To bych si pomohl.

ELISA. Vy jste...

HARPAGON. A nestěžoval bych si, jak to činím, na zlé časy.

ELISA. Můj Bože, nemáte věru, otče, příčiny, abyste si stěžoval, je známo, že jste dosti zámožným.

HARPAGON. Jak, já že jsem dosti zámožným?! Kdo to řek', je lhář. Není nic tak nepravdivého jako to! Darebáci roztrušují jen takové řeči.

ELISA. Nedurděte se tak proto.

HARPAGON. To je zvláštní, že vlastní děti mé jsou mými zrádci a stávají se mými nepřátely!

KLEANT. Což je vaším nepřítelem, kdo praví, že jste zámožný?

HARPAGON. Jakby ne! Takové řeči a pak tvé výdaje zavíní, že jedné krásné noci přijdou zloději, by mne podřezali v domněnce, že sedím zašit v samých dukátech.

KLEANT. Jaké pak velké výdaje si dovoluju?

HARPAGON. Jaké? Může býti něco skandálnějšího než ten nádherný povoz, který po městě provázíš? Huboval jsem včera tvou sestru, ale ty jsi ještě horší. To volá do nebe o pomstu. Vzít, co máš na sobě, od hlavy do paty – toť věru celá výbava, a jaká! Řek' jsem ti to dvacetkrát, synu, všechny tvé způsoby se mi velice protiví. Hraješ si mermomocí na šlechtice, a tu ovšem musíš mne svlékat, chceš-li se sám takto oblékat!

KLEANT. Jakže? Já že vás svlíkám?

HARPAGON. Což vím? Odkud jen bereš, čeho třeba k takovému způsobu živobytí?

KLEANT. Já? otče? – Hraju, a jelikož mám ve hře štěstí, jsem živ z peněz, které vyhrávám!

HARPAGON. To je chyba! Máš-li štěstí ve hře, máš si ho vážit, a ukládati vyhrané peníze na dobré úroky pro strýčka příhodu. Tak ale rád bych věděl, o jiném již pomlčím, k čemu jsou ty pentličky, jimiž jsi prošpikován od hlavy až k patě, a jakby půl tuctu háčků nestačilo ku připevnění jedné nohavice. Ovšem je to velmi nutné, vyhazovat peníze za paruky, můžeme-li nositi vlastní svoje vlasy, které nic nestojí! Vsadit se chci, že pentle a paruky tvoje jsou nejméně za dvacet pistolí, a dvacet pistolí vynáší za rok osmnáct liber, šest sous a osm halířů, aniž bys je ukládal víc než na osm ze sta.

KLEANT. Máte pravdu!

HARPAGON. Nechme toho a mluvmе o něčem jiném. (*Pozoruje Kleanta, který dává Elise znamení.*) Aj! (*Tiše k sobě.*) Zdá se mi, že si dávají znamení, jak by mně ukradli tobolku. (*Nahlas.*) Nač si dáváte to znamení? – Co?

ELISA. Smlouváme se s bratrem o tom, kdo dříve s vámi má promluvit, nebo chceme oba vám něco povědít!

HARPAGON. Já rovněž chci vám oběma něco povědít!

KLEANT. Chceme, otče, mluvit s vámi o ženění.

HARPAGON. Já rovněž o ženění s vámi chtěl mluvit.

ELISA. Ach, můj otče!

HARPAGON. Nač ten výkřik? Děsí tě, dcero moje, slovo či věc sama?

KLEANT. Ženění může nás oba postrašiti ve smyslu, jak vy je můžete pojímati. Bojíme se, že naše city nebudou v souhlasu s vaší volbou.

HARPAGON. Jen trochu trpělivosti; nač se hned bouříte? Však já dobře vím, čeho vám oběma potřebí, a nemusíte si stěžovati ani jeden ani druhý na mé zámysly, a jelikož na jednom konci musím začít,... (*Ke Kleantovi.*) zdali pak jsi zpozoroval mladou osobu, zvanou Mariana – nebydlí právě daleko odsud?

KLEANT (*s radostí*). Ano, můj otče!

HARPAGON (*k Elise*). A ty?

ELISA. Slyšela jsem mluvit o ní!

HARPAGON. Nu, jak se ti, synu, líbí ta dívka?

KLEANT. Je věru roztomilá.

HARPAGON. Její obličej?

KLEANT (*s rostoucí radostí*). Zářící cudností a duchem.

HARPAGON. Její zjev o způsoby?

KLEANT. Podivuhodné zajisté.

HARPAGON. Nezdá se ti, že by takové děvče zasloužilo, aby se trochu na ni myslilo?

KLEANT (*s rostoucí radostí*). Ano, otče!

HARPAGON. Že by to byla žádoucí partie?

KLEANT. Bez pochyby.

HARPAGON. A že by byla vrcholem blaha svému choti?

KLEANT. Patrně!

HARPAGON. A přece naskytuje se tu maličká překážka, bojím se, že by s ní nedostal její muž tolik jmění, co by mohl očekávat.

KLEANT. Ach, otče, kdož se ptá po jmění, jedná-li se o sňatek s počestným děvčetem!

HARPAGON. Odpuť, odpuť! Ale chtěl jsem říci, že nedostaneme-li vše, jak sami si přejeme, můžeme si to přece na něčem jiném nahradit!

KLEANT. To se rozumí.

HARPAGON. To mne věru těší, že se mnou souhlasíš; počestné vzezření toho děvčete a jeho jemnost získaly mé srdce a jsem odhodlán ji vzít za ženu, najdu-li tam jen trochu jmění.

KLEANT (*sklamán*). Aj!?

HARPAGON. Co?

KLEANT. Vy jste odhodlán, pravíte...

HARPAGON. Vzít si Marianu!

KLEANT. Kdo? Vy, otče!

HARPAGON. Ano, já, já, já. – Co se divíš?

KLEANT. Přichází náhle na mne taková mdloba, že se musím vzdáliti odsud.

HARPAGON. To zase přejde. Jdi rychle vypít do kuchyně sklenici čisté vody. (*Kleant odejde.*)

Výstup 6.

Harpagon, Elisa.

HARPAGON. Hleďme ta paňátka, nemá to síly víc než kuře! Na tom jsem se dnes usnesl pro svou osobu; a co se tvého bratra týče, určil jsem mu jednu vdovu, o které dnes ráno jsem se dozvěděl, a tebe dám panu Anselmovi.

ELISA. Panu Anselmovi?

HARPAGON. Ano; je to člověk v zralém věku, moudrý a opatrný, víc mu není než padesát let, a každý mluví o jeho velkém jmění.

ELISA (*ukloní se mu*). Nechci se vdávati, otče! S dovolením.

HARPAGON (*ji paroduje*). A já zase, má dceruško, chci, abysi se vdala. S dovolením.

ELISA (*opětně se ukloní*). Prosím vás za odpuštění, otče!

HARPAGON (*ji paroduje*). Prosím tě za odpuštění, dcero!

ELISA (*opětně se ukloní*). Jsem ponížená služebnice pana Anselma, (*dělá opět úklonu*) však s vaším dovolením jeho si nevezmu.

HARPAGON. Jsem váš ponížený sluha; však (*opět ji paroduje*) s tvým dovolením vezmeš si ho ještě dnes večer.

ELISA. Dnes večer?

HARPAGON. Ano, dnes večer.

ELISA (*ještě se uklání*). To se nestane, otče!

HARPAGON (*ji paroduje*). To se stane, dcero!

ELISA (*jej paroduje*). Však ne!

HARPAGON (*ji paroduje*). Však ano!

ELISA (*jej paroduje*). Pravím, že ne!

HARPAGON (*ji paroduje*). Pravím, že ano!

ELISA (*jej paroduje*). K tomu mne nedostanete!

HARPAGON (*ji paroduje*). K tomu tě dostanu!

ELISA. Vezmu si spíše život, než takového manžela.

HARPAGON. Ty si nevezmeš život, ty si vezmeš pana Anselma; však hleďme, jaká to smělost! Viděl kdy někdo, aby takto mluvila dcera s otcem?

ELISA. A viděl kdy někdo, aby otec takto vdával svou dceru?

HARPAGON. To je partie, které se nedá praničeho vytýkati, a chci se vsadit, že každý mou volbu jen schválí.

ELISA. A já se chci opět vsadit, že kdo jen má trochu rozumu, volbu tu neschválí.

HARPAGON (*uzří z dálky Valera*). Hle, tam Valer, chceš, aby rozsoudil spor náš?

ELISA. Budiž!

HARPAGON. A podrobíš se jeho úsudku?

ELISA. Ano, zachovám se dle jeho výpovědi!

HARPAGON. Platí!

Výstup 7.

Valer, Harpagon, Elisa.

HARPAGON. Pojd' blíže, Valere! Vyvolili jsme tebe, abys nám pověděl, kdo má pravdu, zda já či moje dcera?

VALER. Patrně vy, pane!

HARPAGON. A víš, o čem mluvíme?

VALER. Ne; vy však musíte mít pravdu, vy vtělený rozume!

HARPAGON. Chci ji dnes večer provdati za muže stejně bohatého a rozumného a ta darebnice mi řekne do obličeje, že ho nechce! Co tomu říkáš?

VALER. Co tomu říkám?

HARPAGON. Ano!

VALER. He, he!

HARPAGON. Co?

VALER. Nu, povídám, že v zásadě s vámi souhlasím, neboť vy máte vždycky pravdu. Však ona také tak docela nemá křivdu, a...

HARPAGON. Tak! Pan Anselm je pěkná partie, toť urozený šlechtic, jemných mravů, usedlý, moudrý a dobře zařízený, jemuž nezbylo ani jediné dítě z prvního manželství. Lze najít lepšího?

VALER. To je pravda. Mohla by vám však říci, že se trochu ukvapujete, a že aspoň třeba vyčkati, než jeho náklonnost by...

HARPAGON. Toť příležitost, již třeba rychle vykořistit. Sňatek ten poskytuje výhodu, které jinde nenajdu – on si ji chce vzít bez věna.

VALER. Bez věna?

HARPAGON. Ano.

VALER. Ach, již mlčím! Vida, toť důvod, který úplně mne přesvědčuje, třeba uznati jeho váhu!

HARPAGON. Značná to bude pro mne úspora.

VALER. Zajisté a bez odporu! Ovšem může vám vaše dcera namítati, že manželství jest nejdůležitější věcí života, že se tu jedná o blaho neb o neštěstí celého života, a že svazek, který má trvati až do smrti, má se uzavíráti s největší opatrností.

HARPAGON. Bez věna!

VALER. Máte pravdu; to všecko rozhoduje, to se rozumí samo sebou. Je dost lidí, kteří by vám mohli namluvit, že náklonnost děvčete při takové příležitosti zasluhuje ohledu, a že velká nestejnost věku, povahy a pocitů bývá v manželství příčinou mnohých velmi mrzutých případů!

HARPAGON. Bez věna!

VALER. Věru, nelze tu ničeho namítati. To se rozumí! který ďábel by tu mohl si něco vymysleti proti tomu? Či snadje to, že množství otců, jimž na štěstí jejich dcer více záleží, než na penězích, které jim věnem dáti mají; již nechtějí obětovati své dcery svým zájmům a spíše se snaží uvésti v jich manželství něžnou shodu, která udržuje v něm stálý mír, počestnost, veselí, která...

HARPAGON. Bez věna!

VALER. Máte pravdu; to slovo zacpe ústa všemu a všem. Bez věna! Rád bych věděl, jak vzdorovati takovému důvodu?

HARPAGON (*stranou, směrem k zahradě*). Ó běda, zdá se mi, že slyším štěkot psa. Dobývá se snad někdo na mé peníze? (*K Valerovi.*) Zůstaň zde, přijdu okamžitě. (*Odejde.*)

Výstup 8.

Elisa, Valer.

ELISA. Jaké to žerty, Valere, že s ním takto mluvíte!

VALER. K čemu jej roztrpčovat, takto lépe k cíli dojdeme. Odporovati okazale jeho smýšlení, tím bychom si všecko pokazili; jsouť povahy, které nestrpí odporu, vzdorné povahy, jež každá pravda plaší, které stále narážejí o přímou cestu rozumu, a které lze

jen oklikami dovésti, kam směřujeme. Pozor, tvařte se zatím, jako byste souhlasila s ním, a dojdete lépe k cíli a...

ELISA. Ale ten sňatek, Valere!

VALER. Však najdou se překážky a zrušíme jej!

ELISA. Ale jaké, co jen nalézti, vždyť má býti uzavřen tento večer!

VALER. Třeba žádat za odročení jeho, předstírat nějakou nemoc.

ELISA. Však poznají přetvářku, až zavolají lékaře.

VALER. Vtipkujete? Což ti něco poznají? Jděte, prosím vás, můžete stonat, jak chcete, oni vždy najdou nějaký důvod, odkud vaše choroba pochází!

Výstup 9.

Harpagon, Elisa, Valer.

HARPAGON (*stranou, v pozadí divadla*). Nebylo to nic, bohu díky!

VALER (*nevidí Harpagona*). Konečně poslední naše útočiště jest útěk a jestli, krásná Eliso, vaše láska je tak pevná... (*Spatří Harpagona.*) Ano, dcera jest povinna otci svému poslušností! Nemá se právě ohlížeti po kráse svého manžela, a jakmile ten velký důvod bez věna se objeví, má býti ochotna vzíti si toho, koho jí otec nabízí!

HARPAGON. Výborně. To bylo dobře řečeno!

VALER. Odpuště, pane, že jsem trochu rozhorlen, a osměluju se takto s ní mluvit.

HARPAGON. Ó jsem tomu nadmíru rád, a přeju, si bys ovládal ji neomezeně. (*K Elise, jež odchází.*) Jen utíkej, přenechám jemu autoritu nad tebou, nebem mi svěřenou, a doufám, že se zachováš dle slov jeho!

VALER (*k Elise*). Potom ještě odporujte mým důvodům. (*Elisa odejde.*)

Výstup 10.

Harpagon, Valer.

VALER. Pane, půjdu za ní, a budu pokračovati ve svých lekcích, které jsem jí právě udílel!

HARPAGON. Ano; budu ti povděčným opravdu!

VALER. Třeba ji držeti pevně na uzdě.

HARPAGON. Máš pravdu – je toho velmi potřebí!

VALER. Nestarejte se o to! Doufám, že dojdou cíle.

HARPAGON. Dělej, jak myslíš. Musím nyní trochu do města, vrátím se však okamžitě.

VALER (*jakoby mluvil k Elise, odcházeje směrem kudy odešla*). Ano, peníze jsou nejvzácnější věcí na tomto světě, a měla byste děkovati nebesům, že vám dopřála takového počestného otce. Ten ví, co to jest život! Obětuje-li se kdo a vezme-li si dívku bez věna, je pro celý život bez vyhlídky! To je hlavní, a bez věna se provdati, nahradí krásu, mladost, rod, čest, moudrost a rozšafnost! (*Odejde.*)

HARPAGON. Ach, jaký to statečný hoch! Ten mluví jako orakul! Šťastný, kdo může míti v domě svém takového sluhu! (*Odejde.*)

Opona.

Jednání druhé.

Výstup 1.

Kleant, La Flèche.

KLEANT. Ach, ty lotře! Kde jsi se opět potuloval? Nerozkázal jsem ti...

LA FLÈCHE. Ano, pane, vrátil jsem se, bych vás tu poslušně očekával; ale váš pan otec, ten nejnemilostivější člověk na světě, vyhnal mne, a div mne nezbil!

KLEANT. Nu a jak naše záležitost pokročila? Čas kvapí víc než jindy. Od té doby, co jsem tě viděl, seznal jsem, že otec můj je mým sokem!

LA FLÈCHE. Váš otec je zamilován?

KLEANT. Ano, a já měl velký kříž, utajiti před ním své zděšení nad touto novinou.

LA FLÈCHE. On a milovat! Kýho čerta počíná? Chce si dělati blázna z lidí? Byla kdy láska na světě pro lidi jeho druhu?

KLEANT. Trestem za moje hříchy vlezla mu ještě teď láska do hlavy!

LA FLÈCHE. Proč mu ale zatajujete svou lásku?

KLEANT. Aby měl méně podezření, abych mohl v případě potřeby snadněji překazili jeho sňatek! Však jaké zprávy přinášíš?

LA FLÈCHE. Ó pane, dlužníci jsou nešťastní lidé! A člověk musí se na to nejhorší připravit, padne-li, jako vy, do rukou lichvářů!

KLEANT. Tedy se plán nezdařil?

LA FLÈCHE. S dovolením. Náš mistr Simon, zprostředkovatel, jemuž jsme byli doporučení, muž plný čilosti a horlivosti, slíbil mi, že pro vás všechno udělá, jen proto již, že svou tvář získal jste úplně srdce jeho.

KLEANT. Půjčí mi tedy patnáct tisíc franků, o které jsem žádal?

LA FLÈCHE. Ano; přijmete-li několik nepatrných podmínek, které si již musíte dát líbit, záleží-li vám na uzavření tohoto obchodu.

KLEANT. Mluvil jsi s člověkem, jenž půjčí tu sumu?

LA FLÈCHE. Ah, to nejde jen tak! Ten se ještě více tají a skrývá než vy, za tím jest více tajemství než se domýšlíte! Nechce ani jméno své povědět, v najatém pokoji se dnes sejdete, aby slyšel z vašich úst, jaké jsou poměry vaše a vaší rodiny, a nepochybuju, že pouhé jméno vašeho otce celou věc urychlí.

KLEANT. A zvláště ta okolnost, že jmění po matce mé nikdo mi vzítí nemůže!

LA FLÈCHE. Hled'te, několik článků, které sám diktoval našemu zprostředkovateli, který vám je dříve oznámiti má, než začnete s ním vyjednávat! „Předpokládaje, že věřitel úplně bezpečiti se může na dlužníka, že tento jest zletilý, a že pochází z rodiny, kde jmění jest hojné, solidní, jisté, beze všech zápletek a závazků, dále, že vydá se řádná a dobrá obligace před notářem, nejpočetnějším mužem, který se vůbec nalézti dá, a jehož si k tomu účelu sám věřitel vyvolí, a kterému na tom nejvíce záleží, aby li; tina ta zcela právnicky byla pořízena.“

KLEANT. Proti tomu nelze ničeho namítati!

LA FLÈCHE. „Věřitel nemůže, aniž by obtížil výčitkami svědomí svoje, jinak půjčiti než na pět a půl ze sta!“

KLEANT. Pět a půl ze sta! Poctivý člověk! Nelze si ani na to stěžovati!

LA FLÈCHE. To je pravda! „Ale, poněvadž věřitel sám nemá okamžitě sumu, o kterou se jedná a již, chce-li zavděčiti se dlužníkovi, sám si jinde vypůjčiti musí za úrok dvaceti ze sta, vyžaduje se, aby první dlužník zaplatil tento úrok bez poškození sprostředkovatele této půjčky, který jen ze zvláštní ochoty k dlužníkovi k této půjčce svoluje!“

KLEANT. U čerta! jaký to žid, jaký Arab je tento věřitel? Toť více než žádati dvacetpět ze sta!

LA FLÈCHE. Máte pravdu! to je docela můj náhled! Rozmyslete si to tedy!

KLEANT. Co mám rozmýšlet? Potřebuju peníze a musím proto se vším souhlasiti!

LA FLÈCHE. To byla také moje řeč!

KLEANT. Nejsi ještě u konce?

LA FLÈCHE. Ještě jeden článku! „Ze žádaných patnácti tisíc franků nemůže věřitel vyplatiti na hotovosti více než dvanáct tisíc liber, za zbývajících tisíc tolarů musí dlužník vzítí nábytek, maličkosti a šperky, jichž seznam se přikládá a které věřitel na své svědomí udal v cenách co nejnižších!“

KLEANT. Co to má býti?

LA FLÈCHE. Poslyšte, přečtu vám seznam: „Za prvé: postel na čtyrech nohách, se záclonami s uherským vyšíváním, na olivové půdě, k tomu šest židlí a příslušná přikrývka, vše v dobrém stavu, povlečené tafetem barvy hrající z červeně do modře! Nebesa z dobrého serge d'Aumale růžové barvy s hedvábným třepením.“

KLEANT. Co s tím si mám počít?

LA FLÈCHE. Poslouchejte: „Koberec tkaný, představující milostné výjevy Gombauda a Macée. Pak velký stůl z ořechového dřeva s dvanácti soustruhovanými nohami, vytahovací na obou koncích a s šesti trnoži!“

KLEANT. Co jen s tím?

LA FLÈCHE. Jen strpení! „Dále tři muškety vykládané perletí s příslušnými podstavci k střelení. Pak cihlová kamna s dvěma retortami a třemi recipienty, užitečné pro milovníky destillace.“

KLEANT. Já se zblázním!

LA FLÈCHE. Jen zvolna! „Dále loutna boloňská se všemi strunami, pouze několik jich schází. Pak hra v dámu a jedna šachovnice s hrou vlka a ovcí, kterou máme od Řeků, a jež se hodí velmi dobře k ukrácení času, není li právě co dělat. Pak kůže krokodila dlouhého tří a půl stopy, vycpaného senem, zvláštnost, která zvlášť dobře se vyjímá zavěšena ke stropu pokoje. Všecky tyto předměty v ceně mezi bratry aspoň čtyř tisíc pět set liber a snížené na tisíc tolarů ze zvláštní ochoty věřitele!“

KLEANT. Ať se zalkne samou ochotou ten katan, ten zrádce! Slyšel kdo o takové lichvě? Nestačí mu ty strašlivé úroky, mám se zaručovali, že odkoupím za tři tisíce liber ty staré krámy, které nasbíral? Nedostanu ani dvě stě tolarů za to všecko, a přece musím se chtěj nechtěj rozhodnouti a vyhověti jeho vůli, vždyť on mne přinutí, přistoupiti na vše, musím přijati všecky podmínky, nebo ten lotr mně drží nůž na hrdle.

LA FLÈCHE. Nemějte mi za zlé, pane, ale vidím, že valem řítíte se na cestu, na které se přivedl Panurg na mizinu, bera peníze napřed, kupuje draho, prodávaje lacino a utrácije napřed své příjmy, než jich nabyli!

KLEANT. Ale, co mám jen dělat? Hle, kam zavádí mladé lidi prokletá lakota otců, a pak se dívíte, že synové se smrti jejich dočkati nemohou.

LA FLÈCHE. Nahlédne každý, že špinavost otce vašeho pobouřila by nejkldnějšího člověka pod sluncem. Já, bohu díky, nemám právě choutky šibeničnické a dovedu si mezi soudruhy, kteří se všelijakými pletkami zabývají, již vždycky pomoci z bryndy a vyprostiti se ze všech galanterií, které dost málo oprátkou zavánějí; ale to vám povídám, jeho chování mne přivádí v pokušení okrásti jej, a ještě myslím, že bych si to za zásluhu počítali.

KLEANT. Dej sem na chvíli ten seznam, prohlédnu jej ještě.

Výstup 2.

Mistr Simon, Harpagon, Kleant (později), La Flèche (v pozadí).

SIMON. Ano, pane, je to mladík, jenž potřebuje peníze, je v úzkých a přijme všechny podmínky vaše!

HARPAGON. Nu, a myslíte, mistře Simone, že tu ničeho v šanc nevydávám? A znáte jméno, jmění a rodinu toho mladíka, za kterého se přimlouváte?

SIMON. Ne! Nemohu vás o tom všem tak důkladně poučiti; náhodou jsem se s ním seznámil, on sám vám všechno objasní! Jeho zástupce mne ujistil, že budete spokojen, až jej seznáte. Mohu vám jen to říci, že jeho rodina je velmi bohatá, že nemá více matku, a bude-li vám na tom záležeti, že se postará, aby i otec jeho se odstěhoval na onen svět dříve než osm měsíců uplyne.

HARPAGON. To by bylo něco. Láska k bližnímu, mistře Simone, káže nám pomáhati lidem, kde jen můžeme.

SIMON. To se rozumí.

LA FLÈCHE (*poznáváje Simona, tiše ke Kleantovi*). Co to znamená? Náš mistr Simon v hovoru s vaším otcem?

KLEANT (*tiše k La Flèche*). Což ví, kdo já jsem? Tys mne přece neprozradil?

SIMON (*ku Kleantovi a La Flèche*). A věru, jak pospícháte! Kdo vám řekl, že tady se sejdeme? (*K Harpagonovi.*) Já jim, pane, nevyzradil váš byt ani vaše jméno; však dle mého náhledu není to také právě žádné neštěstí, jsou to osoby diskrétní, a můžete se ihned s nimi na místě dohodnout.

HARPAGON (*překvapen*). Cože?

SIMON (*ukazuje Kleanta*). Zde ten pán to je, který si přeje vydlužiti si od vás oněch patnáct tisíc liber a o němž jsem mluvil.

HARPAGON. Jak? Šibeničníku, k takovým hanebným prostředkům ty se utíkáš?

KLEANT. Jakže, otče můj, vy se zabýváte tak podlým lichvařením?

(*Simon uteče a La Flèche se ukryje.*)

Výstup 3.

Harpagon, Kleant.

HARPAGON. Ty tedy chceš mne přivést na mizinu tak hroznými půjčkami?

KLEANT. A vy se chcete obohacovati tak zločinnou lichvou?

HARPAGON. A ty se opovažuješ po tom objeviti se ještě přede mnou?

KLEANT. A vy se opovažujete po tom objeviti se ještě před lidmi?

HARPAGON. A nestydíš se vrhati se střemhlav do takových prostopášností, jimž jdou v zápětí takové výlohy, a mrhati tak hanebně jmění s takým potem rodičů nastřádané?

KLEANT. A vy se nerdíte, když znectíváte stav svůj takovými obchody, obětovati čest a dobrou pověst nenasytné touze hromadění tolarů k tolarům a obohacovati se nejhanebnějšími úskoky a podskoky, jaké kdy vynášeli nejpověstnější lichváři?

HARPAGON. Klid' se mi s očí, ničemo! Klid' se mi s očí!

KLEANT. Kdo jest trestuhodnější dle vašeho zdání, kdo si opatřuje peníze, jež potřebuje, poctivě, neb ten, kdo krade peníze, jichž ani nepotřebuje!

HARPAGON. Táhni, povídám, a nedopaluj mne. (*Kleant odejde.*) Věc ta mne celkem nemrzí, jest mi ale pokynem, abych bděl víc než jindy nad každým jeho krokem!

Výstup 4.

Frosina, Harpagon.

FROSINA. Pane...

HARPAGON. Počkejte trochu, vrátím se okamžitě. (*K sobě.*) Musím přece dohlédnouti na své peníze. (*Odejde.*)

Výstup 5.

La Flèche, Frosina.

LA FLÈCHE (*nevidí Frosinu*). Toť je věru veselá historie! Musí někde míti pořádný sklad, starého haraburdí, zde přece není ani zbla z toho, co v jeho seznamu uvedeno.

FROSINA. Aj, tos ty, můj dobrý La Flèche? Jak sem přicházíš?

LA FLÈCHE. Aj, hled'me, Frosina! Co ty tu chceš?

FROSINA. Co? To co všady dělám; míchám se do všeho, posloužím každému, a těžím tak seč jsem ze svých malých schopností! Chápeš, že na tomto světě jen z vlastní

obratnosti žítí musíme a že lidem jako já nezbývá jiného než důchody, jichž nám dopřálo nebe, – pletichářství a obratnost!

LA FLÈCHE. Máš nějaké jednání s domácím pánem?

FROSINA. Ovšem! Obstarávám pro něho záležitost, začez očekávám pěknou odměnu.

LA FLÈCHE. Od něho? Musíš být již hezky schytralá, chceš-li od toho něco dostat, já tě upozorňuju, že z toho jdou peníze ztuha.

FROSINA. Však jsou službičky, které se již vyplácejí!

LA FLÈCHE. Služebník, paničko! Však ty neznáš ještě Harpagona. Toť ze všech lidí ten nejméně lidský člověk, toť všech smrtelníků nejtvrdší a nejzarytější smrtelník. Není služby, která by dohnala jeho uzalost až k tomu, by kapsu otevřel. Chvály, úcty, dobrodiní hubou, přátelství – ó všecka čest, co se vám líbí, ale peníze – ó ne, tu žerty přestávají. Nic není suššího a vyprahlejšího než jeho milost a jeho vlídnost, a darovati něco, je mu nejprotivnější slovo na světě tak, že nikdy neřekne, dávám vám slyšení, nýbrž propůjčuji vám – slyšení.

FROSINA. Božíčku! Já umím s lidmi zacházeti! Však já znám tajnosti získati jejich přízeň, zalichotit se jejich srdcím a najíti jejich nejcitlivější struny.

LA FLÈCHE. Samé hlouposti! Jej neobměkčíš, když se jedná o peníze. V tom je Turek, a jeho pohanství je k zoufání, ani sebou nehne, byť člověk pojíti měl před ním! Jedním slovem jemu jdou peníze nad dobrou pověst, čest, ctnost a pohled na prosebníka způsobuje mu křeče. Toť jeho slabá stránka, to mu jde zrovna do srdce, to mu duši z těla sápe; a jestli... Však on se vrací – odstoupím!

Výstup 6.

Harpagon, Frosina.

HARPAGON *(tiše).* Vše je v pořádku. *(Nahlas.)* Nu, co nového, Frosino?

FROSINA. Ach, ty můj božíčku, vy dobře vypadáte! Zrovna překypujete zdravím!

HARPAGON. Kdo, já?

FROSINA. Tak svěžího a čilého jsem vás nikdy neviděla.

HARPAGON. Opravdu?

FROSINA. Ovšem! Nikdy jste, co jste živ, tak mladě nevypadal! Znáám lidi pětadvacetileté, kteří vypadají starší než vy!

HARPAGON. A přece je mi již dobrých šedesát, Frosino!

FROSINA. Nu, co je to šedesát? Toť květ života, vstupujete právě v nejkrásnější věk mužský.

HARPAGON. Je pravda; ale o dvacet méně by mi bylo přece milejší.

FROSINA. Jaký to žert! Vy toho ani zapotřebí nemáte! Máte tak zdravý kořen, že na stovku to snadno přivedete!

HARPAGON. Myslíš?

FROSINA. Jak by ne? Vše tomu nasvědčuje! Stůjte chvílku, hle tato rýha mezi očima ukazuje na dlouhé živobytí.

HARPAGON. Ty se v tom vyznáš?

FROSINA. To se rozumí. Ukažte mi ruku! Bože, jaká to čára životní!

HARPAGON. Co?

FROSINA. Což nevidíte, kam jde ta čára?

HARPAGON. Nu, a co to znamená?

FROSINA. Na mou věru, řekla jsem sto let, vy to ale přivedete na sto dvacet!

HARPAGON. A je to možná?

FROSINA. Leda by vás někdo zabil, povídám, vy pochováváte své děti i s dětmi jejich dětí!

HARPAGON. Tím líp! A co dělá naše záležitost?

FROSINA. A po tom se ptáte? Což jsem se chopila kdy něčeho, co bych nebyla provedla? Mám zvláště pro sňatky zázračné nadání. Není partie pod sluncem, které bych v krátkém čase nesvedla i kdybych si vzala do hlavy oženíti velikého vezíra s republikou benátskou! Tak těžká ovšem naše záležitost nebyla! Poněvač s nimi jsem ve spojení, mluvila jsem s oběma o vás a sdělila jsem matce váš úmysl s Marianou, který jste pojal od té doby, co jste ji viděl na ulici a u okna.

HARPAGON. A její odpověď?

FROSINA. Přijala návrh váš s radostí, a když jsem jí vyslovila vaše vroucí přání, by její dcera byla dnes večer při uzavření smlouvy svatební přítomna, svolila k tomu bez prodlení a svěřila mi ji!

HARPAGON. Hled'te, Frosino, musím již pozvati k večeři pana Anselma, těšilo by mne, kdyby ona přišla zároveň!

FROSINA. Máte pravdu! Ona oplatí po obědě návštěvu vaší dceři, pak půjde do trhu obstarati koupě a pak se vrátí k večeři!

HARPAGON. Ovšem, mohou obě jeti v mém voze, půjčím jim ho!

FROSINA. To je právě tak něco pro ni!

HARPAGON. Jak pak, Frosino, mluvila jsi také s matkou o věně, jaké hodlá dáti své dceři? Řekla jsi jí, že již musí trochu ohledu vzíti, trochu se zapřítí a obětovati při takové příležitosti? Bez věna přece nevěsty si neberem!

FROSINA. Pa! To je děvče, s kterým dostanete dvanáct tisíc liber renty.

HARPAGON. Dvanáct tisíc liber renty.

FROSINA. Ovšem! Zaprvé: děvče vyrostlo a jest vychováno u veliké spořivosti ve stravě. Živí se salátem, mlékem, sýrem a zemčaty, takže nemá potřebí žádných hostin, ni pamlsků, ni vybraných jídel a cukrovinek, jako jiná žena, a to zběžně počítáno dělá do roka nejméně tři tisíce franků! Dále děvče není fintivé, je prostá a jednoduchá, nemiluje skvostných šatů, ani vzácných šperků, ani drahocenný nábytek, čemu její družky nyní tak holdují, a to stojí aspoň do roka čtyři tisíce franků! Dále má hrozný odpor proti hře, věc v době naší u žen zcela neobyčejná! Zním jednu z naší čtvrti, která v trente et quarante prohrála letos dvacet tisíc franků. Však počítejme jen čtvrtinu toho. Pět tisíc franků ročně uspoří na hře, čtyři tisíce franků na šatech a klenotech, to je devět tisíc liber, tři tisíce franků na stravě, a máte plných dvanáct tisíc franků, jak jsem vám řekla!

HARPAGON. To by ušlo, ale toto počítání není nic skutečného.

FROSINA. Dovolte, to že není nic skutečného, když do manželství se přinese střídmost, zděděná láska k jednoduchosti v obleku a zásadní odpor ke hře?

HARPAGON. Toť bys mne za blázna měla, kdyby její věno skládati se mělo z výloh, kterých nenadělá! Já přece nebudu nikdy kvitovati, co nedostanu. Chci přece něco na hotovosti!

FROSINA. Můj Bože, dostanete toho dost na hotovosti, vypravovali o nějakém kraji, kde mají statek který dostanete.

HARPAGON. Ten bych musil dříve vidět. Ale jedna věc, Frosino, ještě mne znepokojuje. Děvče jest mladé, jak víš, mladí lidé milují obyčejně zas jen mladé a vyhledávají jen

souvěkou sobě společnost. Obávám se, že člověk mého stáří se jí nebude líbit, což by snadno bylo příčinou všelijakých malých nepořádků v manželství, které by se mi právě nezamlouvaly.

FROSINA. Ach, vy ji špatně znáte! Toť ještě jedna její zvláštnost, o které jsem se nezmínila.

Ona má děsnou ošklivost před mladíky a miluje pouze starce.

HARPAGON. Ona?

FROSINA. Ano, ona. Ráda bych věru, abyste ji byl slyšel o tom hovořit. Ani vidět nechce mladého muže, ale vždycky okouzlena jest při pohledu na krásného kmeta s velebným vousem. Čím kdo starší, tím jí milejší, a já vás varuju, dělati se před ní mladším než vskutku jste. Chce za muže nejméně šedesátníka a nejsou tomu ještě čtyři měsíce, co odhodlána k sňatku náhle vzala slovo zpět, neb se dozvěděla, že její ženich jest padesát šest let stár a že může bez brejlí podepsati smlouvu svatební.

HARPAGON. Pouze proto?

FROSINA. Ano; pravila, že padesát šest jí nestačí, a nad to nemiluje nosy bez brejlí.

HARPAGON. Vida, povídáš mi tu něco zcela z brusu nového.

FROSINA. Uvidíte, je to skoro k neuvěření. Má v pokoji svém několik obrazů a rytin, však co myslíte, že představují? Adonise, Cephala, Apollina či Parise? Chyba lávky! jsou to krásné podobizny Saturna, krále Priama, kmeta Nestora a dobrého otce Anchisa na bedrách jeho syna.

HARPAGON. To je podivuhodné. To bych si byl do smrti nepomyslí, a těší mně, že takto smýšlí. Opravdu já být ženou, nikdy bych nemiloval mladíky!

FROSINA. To ráda věřím. Krásné to zboží tihle panáčkové! To jsou figurky z těsta. Do těch se zamilovat! To jsou holobrádci, ráda bych věděla, co má na nich, kdo by se do těch zamiloval.

HARPAGON. Já aspoň ani nechápu, že je mohou ženy tolik milovat.

FROSINA. Hotoví jsou to blázni. Je v tom smyslu, zamilovat se do mládeže? Jsou to mužové, tito plavovlasí hoši, jak lze jen zavěsiti se na takové tvory?

HARPAGON. Denně to říkám. Vypadají jako nedosezené kuře, mají tři vousky na bradě zčepeřené jak kočka, paruky z koudele, široké visící plundry a zkažené žaludky!

FROSINA. Hezká to chátra vedle takového člověka jako jste vy! Toť přece muž, to se již pohledem oko nasytí! Tak má vypadat každý, a tak býti oblečen, kdo chce vzbuditi lásku!

HARPAGON. Tedy se ti líbím?

FROSINA. Jak pak ne? Jste okouzující! Jen vás vymalovat! Otočte se, prosím, trochu. Výborně. A nyní jděte několik kroků! Tot' nějaké tílko, jak vysoustruhované, jak volné, nenucené pohyby, jaká to chůze beze všech obtíží.

HARPAGON. Chvála Bohu, jsem zdrav, jen kašel časem mne trápívá.

FROSINA. To nevadí! Váš kašel vám dobře sluší, nebo vy kašlete opravdu půvabně.

HARPAGON. Na slovíčko ještě. Mariana mne posud neviděla? Nevšimnula si mne posud, když jsem šel okolo?

FROSINA. Posud ne; ale bavili jsme se velmi mnoho hovorem o vás! Vylíčila jsem jí vaši osobu jak na portrétu, vychválila vaše vlastnosti a uvedla výhody, jež jí vzejdou z takového manžela, jakým jste vy.

HARPAGON (*radostně*). Výborně jsi to provedla! Děkuju ti!

FROSINA. Mám k vám, pane, prosbu! Vedu proces, který pro nedostatek peněz musím prohrát! (*Harpagon se stává vážným.*) Ale vy byste mi mohl snadno pomoci k výhře této pře, kdybyste jen trochu mi byl nakloněn. (*Lichotivě.*) Vy si ani nedovedete představit tu radost, až vás uvidí! (*Harpagon se opět vyjasní.*) Jak se jí budete líbit, jaký dojem učiní na ni vaše náprsenka dle staré mody. Zvlášť bude okouzlena vašimi spodky, které jsou přeskami k vaší vestě připevněny. To ji zblázní docela; nebo ženich s přeskami, toť právě něco dle jejího vkusu.

HARPAGON. Nevíš ani, jak mne tvá řeč těší!

FROSINA. Opravdu, pane; ta pře může mít pro mne smutné následky. (*Harpagon se opět zamračí.*) Jsem na mizině, prohraju-li, a jen maličkost by mi pomohla!... Chtěla bych, abyste byl viděl její radost, když jsem jí mluvila o vás. (*Harpagon se opět vyjasní.*) Radostí jí oči plály při popisu vašich výtečných vlastností, takže se ani dočkati nemůže, aby jen sňatek ten uzavřen byl co nejdříve.

HARPAGON. Ty mi působíš, Frosino, velikou radost a jsem ti za to velkými díky povinován!

FROSINA. Prosím vás, pane, o tu maličkost. (*Harpagon se opět zasmuší.*) To mi pomůže opět na nohy a budu vám na věky vděčnou!

HARPAGON. S Bohem! Musím ještě dopsat některé listy!

FROSINA. Ujišťuju vás, pane, že nikdy z větší tísně mi pomoci nemůžete.

HARPAGON. Dám zapřáhnout, by vás do trhu odvezli!

FROSINA. Neobtěžovala bych vás, kdyby nutnost mne nedoháněla!

HARPAGON. Postarám se, by se v čas večeřelo, abyste se nerozstonala.

FROSINA. Nezamítejte, oč vás prosím. Ani si pomyslit nemůžete, jakou radost...

HARPAGON. Kdosi mne volá. Musím jít. Až později. (*Odejde.*)

FROSINA (*sama*). Necht' schvátí tebe zimnice, ty psovský lakomče! Jdi ke všem čertům!
Odolal držgrešle všem mým útokům! Ale já se ještě nevzdám toho obchodu! Pro
každý případ je tu ještě druhá strana, kde mám dobrý výdělek jistý! (*Hrozíc zlostně za
Harpagonem, odejde.*)

Opona.

Jednání třetí.

Výstup 1.

Harpagon, Kleant, Elisa, Valer, pí. Claude (v ruce koště), Mistr Jakub, La Merluche, Brindavoine.

HARPAGON. Hej, sem všichni, chci vám udělit rozkazy, aby budoucně každý věděl, co má na práci. Pojd'te blíže, paní Claudová, s vámi začnem! Dobrá, že držíte v ruce svou zbraň. Všecko tedy oprášíte a vyčistíte, jenom příliš nábytek neotírejte, mohla byste jej poškodit! Osobo, jak to držíte ten smeták? Při stole dávejte pozor na láhve, a ztratí-li neb rozbije-li se nějaká, chytnu si vás, a strhnu vám to se mzdy.

MISTR JAKUB (*k sobě*). Věru, chytrý to trest!

HARPAGON (*k paní Claude*). Jděte!

Výstup 2.

Předešlí (mimo pí. Claude).

HARPAGON. Ty, Brindavoine, a ty, La Merluche, budete vyplachovati sklenice a roznášeti je, ale pouze tenkrát, když hosté budou mít žízeň, a ne dle zvyku jistých nestydatých lokajů, kteří provokují zbytečně hosty, a takřka nutí je k pití, kdy tito ani na to nepomýšlejí. Čekajte, až vás několikrát upomenou, a nezapomeňte dolívati vodou, a to pořádně!

MISTR JAKUB (*k sobě*). Ovšem, nesmíšené víno stoupá do hlavy.

LA MERLUCHE. Svlíkneme své bluzy, pane?

HARPAGON. Ovšem; ale teprve tenkrát, až uvidíte hosty přicházet! a dejte pak pozor na své šaty!

BRINDAVOINE. Přece víte, pane, že můj kabát má zrovna napřed velikou skvrnu olejovou?

LA MERLUCHE. A já že mám své spodky zrovna vzadu děravé, tak, že s dovolením...

HARPAGON (*k La Merluche*). Ticho! Postav se vždycky ke zdi a ukazuj lidem jen svůj předeek! (*K Brindavoine, kterému ukazuje, jak má svým kloboukem zakrýti skvrnu olejovou.*) A ty, drž vždycky takto klobouk, až budeš obsluhovat, aby nebylo tu olejovou skvrnu vidět!

(La Merluche a Brindavoine odejdou.)

Výstup 3.

Předešlí bez obou sluhů.

HARPAGON *(k Elise)*. Ty, mé dítě, budeš dávat dobrý pozor, aby nic na zmar nepřišlo, to sluší děvčatům! Zatím však se připrav, abys důstojně uvítala mou nevěstu, která tě navštíví a vezme s sebou na trh! Rozumíš?

ELISA. Ano, otče! *(Odejde.)*

HARPAGON. Ano, husičko!

Výstup 4.

Předešlí bez Elisy.

HARPAGON *(ke Kleantovi)*. A ty, můj mládenče, jemuž chci odpustit včerejší historku, měj se na pozoru, aby ti nenapadlo dělati na mou nevěstu kyselé obličej.

KLEANT. Já, otče, kyselé obličej? Nevěděl bych proč?

HARPAGON. Můj Bože! Známe přece chování dětí, jichž otcové podruhé se žení, jak se dívají na své tak zvané macechy! Však chceš-li, abych zapomněl docela na poslední tvou ničemnost, radím ti, abys k té dámě se přívětivě choval a přivítal ji co nejzdvořileji!

KLEANT. Upřímně řečeno, otče, nemohu se vám zaručiti, že mi to bude právě vhod, bude-li ona mou macechou. Lhal bych, kdybych to řekl! Však pokud se to týká jen uvítání a příjemného zevnějšku, slibuji vám, že v ohledu tom vás dokonale budu poslušen!

HARPAGON. Aspoň se měj na pozoru!

KLEANT. Uvidíte, že nebudete mít příčiny sobě stěžovat!

HARPAGON. To bude rozumné od tebe.

(Kleant odejde.)

Výstup 5.

Harpagon, Valer, Jakub.

HARPAGON. Pojd' sem pomoci mně, Valere. A ty, Jakube, se přiblíž, nechal jsem tě až naposled!

MISTR JAKUB. Chcete mluvit, pane, k svému kuchaři anebo k svému kočímu, představuju obé.

HARPAGON. K oběma chci mluvit.

MISTR JAKUB. Ale ku kterému dřív?

HARPAGON. Ke kuchaři.

MISTR JAKUB. Sečkejte chvíli. *(Shodí svou kazajku kočího a jest v obleku kuchaře.)*
Prosím!

HARPAGON. Co jsou to za hloupé okolky?

MISTR JAKUB. Račte jen mluvit!

HARPAGON. Dávám dnes večeři, Jakube!

MISTR JAKUB *(stranou)*. Jaký to zázrak!

HARPAGON. Řekni přec upřímně, vyznamenáš se?

MISTR JAKUB. Ba, že vyznamenám, dáte-li mi hodně peněz!

HARPAGON. U čerta! Pořád jen peníze! Nemají nic na jazyku než: Peníze! Peníze! a opět peníze! Mají jen to v ústech: peníze a stále peníze! Toť jejich pořekadlo, peníze.

VALER. Neslyšel jsem nikdy nestydatější odpověď než tato. To jsou nějaké zázraky vystrojiti hody, je-li dost peněz! Toť nejlehčí věc pod sluncem, a není ani hlupáka, který by to nedoved', ale to by bylo něco, vystrojiti hody s málo penězi!

MISTR JAKUB. Tedy hody s málo penězi!

VALER. Ovšem!

MISTR JAKUB *(k Valerovi)*. Na mou duši, pane správče, zavděčíte se mi, převezmete-li úřad kuchaře a ukážete nám toto tajemství. Jsteť beztoho již v domě pravé faktotum!

HARPAGON. Mlčet!... Čeho bude tedy třeba?

MISTR JAKUB. Tady máte pana správce, ten vám pořídí bohatý stůl za málo peněz!

HARPAGON. A co, ty máš odpovídat!

MISTR JAKUB. Kolik vás bude u stolu?

HARPAGON. Osm nebo deset; však počítej pouze na osm, nebo je-li jídla pro osm dost, je také dosti pro deset!

VALER. To se rozumí!

MISTR JAKUB. Dobrá! Tedy čtyři velké mísy a pět talířů... Polívka... Entrées...

HARPAGON. Čerta! Což chceš celé město vyčastovat?

MISTR JAKUB. Pečeně!

HARPAGON (*zacpe mu ústa*). Lotře, chceš vyjíst všecko mé jmění?

MISTR JAKUB. Zelenina!

HARPAGON (*týž posunek*). Ještě nejsi hotov?

VALER (*k mistru Jakubovi*). Což chcete, aby celý svět puk'! Či pozval s pán hosti, aby je usmrtil jídlem? Jděte se trochu učit zdravotnictví, a zeptejte se lékařů, že nic není horšího než se přejísti.

HARPAGON. On má pravdu!

VALER. Pamatujte si, mistře Jakube, i vaši soudruzi, že jest pravým zabijákem taková hostina tolika masy překypující! Že chcete-li býti upřímným přítelem hostí, třeba je dbáti střidmosti, a že dle pravidla starých filosofů máme jísti, abysme byli živi, a ne žíti, abychom jedli!

HARPAGON. To je znamenitý výrok! Pojd', ať tebe za to obejmu! Věřu, tot' nejkrásnější výrok, jež jsem kdy slyšel! Máme žíti, abysme jedli, a ne jísti, abysme žili!... Jak... tak to nebylo! Jak's to jen řekl?

VALER. Máme jísti, abysme žili, a ne žíti, abychom jedli.

HARPAGON (*k Jakubovi*). No, slyšíš to? (*K Valerovi.*) Který velký mudrc to vyslovil?

VALER. Nepřipadá mi právě jeho jméno.

HARPAGON. Napiš mi ta slova, nezapomeň! Dám je vyryti v zlatých písmenách nad krbem své jídelny.

VALER. Stane se! A co se hostiny týče, přenechte tu starost jen mně, zařídím vše, čeho třeba bude!

HARPAGON. Učiň to tedy!

MISTR JAKUB. Tím líp, budu bez práce!

HARPAGON (*k Valerovi*). Třeba vybrati jídla, která brzy zasytí, jichž se mnoho nesní; físole hodně maštěné, k tomu paštiku hodně kaštany garnírovanou.

VALER. Spolehněte jen na mne!

HARPAGON. A nyní, Jakube, třeba uchystati můj kočár.

MISTR JAKUB. To se týká kočího! Tedy počkejte! (*Oblékne opět první svou kazajku.*) Co je libo?

HARPAGON. Že musíš uchystati můj kočár a míti koně pohotově, až bude třeba jeti na trh!

MISTR JAKUB. Vaše koní, pane? Na mou duši, ti nepožehnou! Nemohu ani říci, že leží na slámě, té ubohá zvířata ani nemají, to bych lhal; ale vy je odsuzujete k tak tuhým postům, že jsou to pouhé představy a přeludy, pouhé stíny koní!

HARPAGON. Stůňou snad? Vždyť ničeho nedělají.

MISTR JAKUB. A myslíte, pane, že když nic nedělají, též jísti nemusejí? Svědčilo by chudákům víc, kdyby hodně pracovali, ale také hodně jedli! To mi srdce div neutrhne, viděti je takto vychudlé, nebo já mám cit pro koně, zdá se mi, že jsem to já, když vidím je trpěti. Utrhnu si každý den od úst, bych je nakrmil, a to svědčí o tvrdém srdci, pane, nemíti soucitu k svému bližnímu.

HARPAGON. Však to je nestrhne dojeti na trh!

MISTR JAKUB. Nemám odvahy je tam vésti, a dělal bych si z toho svědomí, poháněti je bičem; jak pak mají táhnouti vůz, když nemohou ani sebe utáhnout!

VALER. Promluvím, pane, se sousedem Picardem, aby jel s nimi, Jakub musí beztoho nám pomáhati v kuchyni!

MISTR JAKUB. Budiž! Jsem radši, když pojdou v cizích rukou než v mých!

VALER. Jakub hraje si na rozšafného!

MISTR JAKUB. Pan správce hraje si na nezbytného!

HARPAGON. Ticho!

MISTR JAKUB. Pane, nemohu cítit pochlebníky! A tady jest jeden, ten ustavičný dozor na chléb, víno, dříví a svíčky cílí jen k tomu, aby se vám zalichotil, a vás si získal. To mne dopaluje a mrzí, mám-li denně poslouchati, co se o vás povídá, neboť ač jsem dopálen, mám pro vás srdce v těle, ujišťuji vás, že po všech mých koních jste mi ten nejmilejší člověk!

HARPAGON. Mohl bys mi říci, Jakube, co se o mně povídá?

MISTR JAKUB. Ano, pane, kdybych věděl, že vás to nerozhněvá.

HARPAGON. Ne, nijak!

MISTR JAKUB. Odpusťte, jsem však přesvědčen, že se rozzlobíte!

HARPAGON. Naopak! To mi udělá radost a rád se dozvím, jaké o mně panuje mínění.

MISTR JAKUB. Nu, dobrá, když tomu chcete, povím vám tedy upřímně, že se vám každý vysmívá, že nás s vámi každý špičkuje, a že je každý radostí bez sebe, může-li vás hodně zvochlovati a bez ustání povídat o vaší skouposti! Jeden vypravuje, že jste si dal natisknouti zvláštní kalendáře, kde jste zdvojnásobil suché dny a vigilie, aby bylo více postů a vy abyste na své čeledi ušetřil, druzí povídají, že začínáte hádky se sluhy před vánoci neb před jich odchodem z domu, abyste měl příčinu vyhnat je bez dárku; a dále povídají lidé, že jste jednou obeslal k soudu sousedovu kočku, že vám snědla zbytek skopové pečeně; povídají také, že vás viděli v noci, jak vlastním koňům ovsu ukrádáte, a že váš kočí, můj předchůdce, vám po tmě dal několik notných ran holí, které jste si hezky dal líbit; povídají lidé a mám vám všecko říci? Člověk nemůže ani paty vytáhnouti, aby si vás ze všech stran lidé nedobírali; ba jinak vás nejmenují než lakomcem, držgrešlí, skrblíkem a starým lichvářem!

HARPAGON (*tluče jej*). Ty hlupáku, šelmo, ničemo, nestydo!

MISTR JAKUB. Co, neuhodl jsem to? Nechtěl jste mi uvěřit. Vždyť jsem vám řekl, že se dopálíte, až vám pravdu povím!

HARPAGON. Já ti dám takto mluvit! (*Odejde.*)

Výstup 6.

Valer, Mistr Jakub.

VALER (*směje se*). Jak vidět, mistře Jakube, vaše upřímnost se vám dobře vyplácí!

MISTR JAKUB. U čerta, panáčku, který se tady roztahujete, do toho vám pranic není! Smějte se až po svém výprasku a nesmějte se mému.

VALER. Ach, milý pane Jakube, nezlobte se, prosím vás!

MISTR JAKUB (*k sobě*). Aha, obrací! Budu dělat hrdinu, a je-li tak hloupý a uvěří mi, pak mu trochu vymelu. (*Nahlas.*) Víte li co, vy smíšku, že já se nesměju, a že jestli mne

dohřejete, zahraju vám, že se budete smáti, ale trochu jinak. *(Strká jím až do pozadí jeviště a hrozí mu.)*

VALER. Jen mírněji!

MISTR JAKUB. Jak? Mírněji! Nemám právě chuti k tomu!

VALER. Milost!

MISTR JAKUB. Vy jste nestyda!

VALER. Pane mistře Jakube!

MISTR JAKUB. Co, Jakub sem, Jakub tam. Vezmu-li hůl, tak vás notně zvochlují!

VALER *(ostře)*. Cože? hůl? *(Strká opět Jakubem jako on dříve jím zpět do popředí a hrozí mu.)*

MISTR JAKUB *(ulekne se; bázlivě)*. Co? Já nic neřekl o holi!

VALER. Víte-li, vy mluvko, že mám chuť zvochlovat vás?

MISTR JAKUB. O tom nepochybuju!

VALER. Že při všech vašich polévkách jste jen ničemný kuchtík?

MISTR JAKUB. To vím, pane!

VALER. A že mne ještě neznáte?

MISTR JAKUB. Tak mi to odpusťte!

VALER. Vy mne tedy zvochlujete?

MISTR JAKUB *(úlisně)*. Prosím, to jsem řekl jen žertem.

VALER. Ale mně se takové žerty nelíbí. *(Bije ho.)* Pamatujte si, že jste špatný vtipkář. *(Odejde.)*

MISTR JAKUB *(sám)*. Mor do upřímnosti! To je špatné řemeslo! Ode dneška se jí vzdám a neřeknu již ani slova pravdy! Ještě můj pán, ten mi může již tak nějakou strčit – ale tento pan správce, však já se pomstím – půjde-li to!

Výstup 7.

Mariana, Frosina, Mistr Jakub.

FROSINA. Mistře Jakube, jest váš pán doma?

MISTR JAKUB. Je-li, vím to příliš dobře!

FROSINA. Řekněte mu, prosím vás, že jsme tady.

MISTR JAKUB. Vida, vida, jsme přece k něčemu! (*Odejde.*)

Výstup 8.

Mariana, Frosina.

MARIANA. Je mi divně kolem srdce, Frosino. Mám-li pravdu vyznati, obávám se této schůzky velice.

FROSINA. Ale proč, odkud váš nepokoj?

MARIANA. Ach, vy se ptáte? Což nedovedete si představit úzkost osoby, která má za chvíli se octnout na skřipci?

FROSINA. Nahlížím, že Harpagon není tím skřipcem, na němž by se vám sladce umíralo, a poznávám na vašem obličeji, že onen mladý zlatohlávek, o kterém jste mluvila, zase vám v hlavě straší!

MARIANA. Ano. Nemohu se tomu ubránit, Frosino, uctivé návštěvy jeho v domě našem, přiznám se vám, učinily na mne dojem.

FROSINA. Víte-li, kdo jest on?

MARIANA. To nevím. Víím pouze, že jest milování hodný a že kdybych mohla svobodně voliti, vyvolila bych ihned jej, a že roste hrůza před ženichem, jenž na mne čeká.

FROSINA. Můj ty Bože! Všickni zlatohlávkové jsou příjemní, a umějí se zalichotit, ale z většiny jsou hladoví jak myši; lépe uděláte, vezmete-li si člověka staršího, ale hodně bohatého. Uznávám že největší rozkoš se starcem vás právě neočekává, a že již třeba přemoci trochu svou nechut k takovému choti, však to dlouho trvati nebude; po smrti jeho pak si můžete vzít mladého roztomilejšího, který to všecko napravil.

MARIANA. Můj Bože, je to, Frosino, divná věc, když musíme, abysme dospěli k štěstí, čekati na smrt jiného a přáti si jí; však ona smrt nezachová se dle našich plánů!

FROSINA. Vy žertujete! Vy si jej jinak nevezmete než s podmínkou, že brzy ovdovíte, a to bude jedním z článků svatební smlouvy. Byl by to hodný nestyda, aby neumřel za tři městce. Hle, tu přichází sám!

MARIANA. Ah, Frosino, jaký to zjev!

Výstup 9.

Harpagon, Mariana, Frosina.

HARPAGON (*k Marianě*). Nepozastavujte se, má spanilá, nad tím, že se objevuju před vámi s brejlemi. Vím, že vaše vnady jsou dosti každému zřejmy a samy sebou dost viditelné a že není třeba brejlí na ně, ale konečně brejlemi díváme se na hvězdy, a já tvrdím, že vy jste hvězda, ta nejkrásnější hvězda v říši hvězd. (*Stranou k Frosině*.) Frosino, ona neodpovídá a není právě vidět, že by měla radost z mého příchodu.

FROSINA. To je tím, že jest ještě všecka překvapena, a pak děvčata se teď stydí vyznávat veřejně, co mají v srdci.

HARPAGON (*k Frosině*). Máš pravdu! (*K Marianě*.) Hle, moje drahá, má dcera jde vás přivítat!

Výstup 10.

Předešli a Elisa.

MARIANA. Měla jsem již dávno vykonati tuto návštěvu, slečno.

ELISA. Naopak, slečno, vy jste mne předešla; bylo mou povinností vás navštívit dříve.

HARPAGON. Vidíte, jak už je veliká, ale býlí rychle bují!

MARIANA (*tiše k Frosině*). Ach, jak je protivný!

HARPAGON (*tiše k Frosině*). Co řekla?

FROSINA. Že jste okouzlující.

HARPAGON. Ach, vy mne zahrnujete laskavostí, má nejsladší.

MARIANA (*stranou*). Jaké to zvíře!

HARPAGON. Jsem velmi povděčen za vaše smýšlení!

MARIANA (*stranou*). Již to déle nevydržím!

Výstup 11.

Předešli. Kleant, Valer, Brindavoine.

HARPAGON. Zde přichází též můj syn, by vám svou úctu projevil.

MARIANA (*překvapena, pak tiše k Frosině*). Ach, Frosino, jaké to setkání; toť právě on, o kterém jsem s tebou mluvila.

FROSINA (*k Marianě*). Znamenité dobrodružství!

HARPAGON. Zdá se mi, že se divíte, že mám tak velké děti, však já se jich brzy zbavím jednoho i druhého.

KLEANT (*k Marianě*). Abych vám pravdu řekl, slečno, to je dobrodružství, které jsem nečekal, a můj otec mne nemálo překvapil, když mi nedávno sdělil svůj úmysl.

MARIANA. Totéž i já mohu říci! Je to setkání nepředvídané, jež mne stejně překvapilo jako vás!

KLEANT. Je pravda, slečno, že otec můj nemohl lépe voliti, a že je mi zvláštní radostí, že mám čest vás tu přivítati, ale při všem nemohu se dobře shodnouti s myšlénkou, že byste se měla státi mou macechou. Titulovati vás takto je mi velmi obtížné, a upřímně řečeno, ani vám nepřeju toho jména. Má řeč zdá se snad hrubá leckomu, ale jsem přesvědčen, že ji vyslyšíte a mne pochopíte. Nahlédnete, že sňatek ten mne naplňuje nechutí, víte, jelikož mne znáte, jak poškozuje mé zájmy, a konečně dovolíte, abych s dovolením svého otce řekl, že kdyby to na mně záleželo, sňatek ten by se vůbec ani neuzavřel!

HARPAGON. Nestydaté to pozdravení! Pěkné to pro ni vyznání!

MARIANA. A já, mám-li vám odpověditi, musím říci totéž. Jestli vás naplňuje nechutí viděti ve mně svou macechu, mne netěší, že máte vy býti mým nevlastním synem! Nemyslete si, že já jsem vinna tím vším, co vás znepokojuje. Nerada bych vás hněvala, a budu-li nucena, dávám vám slovo své, že nikdy nesvolím k sňatku, který by vás zarmucoval.

HARPAGON. Má pravdu. Na hrubý suk hrubý klín. Prosím za odpuštění, nejspanilejší, můj syn je neomalený, nezná ještě následky řeči své a mluví bez rozvahy.

MARIANA. Ujišťuji vás, že jeho slova mne ani dost málo neurazila; naopak mne těší, že jsem poznala jeho pravé smýšlení. Mám ráda takové upřímné vyznání a kdyby byl jinak mluvil, vážila bych si ho mnohem méně!

HARPAGON. Jste příliš dobrotivá, že takto jej omlouváte. Časem on již zmoudří, a uvidíte, jak změni své smýšlení!

KLEANT. Nikoli, otče, já se docela nehodlám změnit. A prosím úpěnlivě slečnu, by mi věřila.

HARPAGON. Hled'te, jaký to blázen! Čím dál tím horší jest!

KLEANT. Mám snad mluvíti jinak, než mi srdce káže?

HARPAGON. Ještě toho není dost? Nezačal bys mluvíti jiným tónem?

KLEANT. Dobrá! Chcete-li, abych tedy jinak mluvil, dovolte, slečno, abych se postavil na místo svého otce, a vyslovil, že jsem nic krásnějšího nad vás v světě neviděl; že považuju za největší štěstí vám se zalíbiti, a že jméno vašeho chotě jest pro mne slávou a štěstím, které cením nad osudy největších vladařů této země! – Ano, slečno, zvátí vás svou, bylo by v očích mých největší štěstí, k němuž směřuje moje ctižádost! Vše jsem hotov podniknouti pro tak vzácnou kořist a překážky nejmocnější...

HARPAGON. Jen pomalu, pomalu, synu!

KLEANT. Tot' zdvořilost, již slečně za vás prokazuju.

HARPAGON. Mám také jazyk a nepotřebuju takového tlumočníka, jakým jsi ty! Hej – nějaké židle sem! (*Brindavoine vejde.*)

FROSINA. Bude nejlíp, půjdeme-li ihned na trh, abysme se brzy navrátili a měli dost času k zábavě.

HARPAGON (*k Brindavoinovi*). Dej tedy zapřáhnout! (*Brindavoine odejde.*)

Výstup 12.

Harpagon, Mariana, Elisa, Kleant, Valer, Frosina.

HARPAGON (*k Marianě*). Prosím, abyste prominula, nejspanilejší, že jsem zapomněl pozvati vás před odjezdem na malé občerstvení!

KLEANT. Pomýšlel jsem na to, otče, a dal jsem přinéstí vašim jménem několik mis čínských oranžů, citronů a zadělávaného ovoce!

HARPAGON (*tiše k Valerovi*). Valere!

VALER (*tiše k Harpagonovi*). On se zbláznil!

KLEANT. Zdá se vám snad, otče, že toho bude málo? Slečna již odpustí.

MARIANA. Ale to bylo zbytečné!

KLEANT. Viděla jste kdy, slečno, krásnější diamant, než jaký má můj otec na prstě?

MARIANA. Opravdu, září neobyčejně.

KLEANT (*stáhne otci prsten a dá jej Marii*). Podívejte se naň z blízka!

KLEANT (*postaví se před Marii, která chce prsten vrátit*). Ne, slečno, jest nyní v rukou příliš krásných, toť dar mého otce!

HARPAGON. Dar?

KLEANT. Není-li pravda, otče, že si přejete, by jej slečna přijala z lásky k vám?

HARPAGON (*tiše ke Kleantovi*). Co to tropíš?

KLEANT (*k Marianě*). Dává mi znamení, byste jej přijala.

MARIANA. Ne, nechci!

KLEANT. Žertujete? On přece nepomýšlí na to, bráti jej zpět!

HARPAGON (*k sobě*). Já se vzteknu!

MARIANA. To by bylo...

KLEANT (*stále brání, aby diamant nemohla vrátit*). Ne, pravím vám, že by to bylo urážkou!

MARIANA. Ale prosím!

KLEANT. Ani slova...

HARPAGON (*k sobě*). Mor do něho!

KLEANT. Hled'te, váš odpor jej dráždil.

HARPAGON (*tiše ke Kleantovi*). Darebo!

KLEANT (*k Marianě*). Vidíte, jak si zoufá!

HARPAGON (*stranou hroze Kleantovi*). Zrádče!

KLEANT. To není otče mou vinou! Dělán, co mohu, aby slečna prsten si podržela; ona však si umínila a nechce!

HARPAGON (*s týmž posunkem*). Katane!

KLEANT. K vůli vám, slečno, otec mne hubuje.

HARPAGON (*táž hra*). Šibeničníku!

KLEANT. On se rozstůně, slečno! Smilujte se a neodpírejte déle!

FROSINA (*k Marianě*). Jaké okolky! Vezměte prsten, když pán tomu chce!

MARIANA (*k Harpagonovi*). Jen abych vás nerozhněvala, vezmu jej, příležitostě vám jej opět vrátím!

Výstup 13.

Brindavoine, předešlí.

BRINDAVOINE. Kdosi přišel, a chce mluvit, pane, s vámi!

HARPAGON. Řekni mu, že jsem zaměstnán, aby přišel podruhé!

BRINDAVOINE. Povídá, že vám přináší peníze!

HARPAGON (*k Marianě*). Prosím za odpuštění, vrátím se okamžitě.

Výstup 14.

La Merluche, předešlí.

LA MERLUCHE (*běží, vrazí do Harpagona*). Pane...

HARPAGON. Ach, již je po mně!

KLEANT. Co jest vám, otče, snad jste si neublížil?

HARPAGON. Ten lotr jistě byl podplacen mými dlužníky, aby mi zlomil vaz!

VALER (*k Harpagonovi*). Nějaká hloupost!...

LA MERLUCHE (*k Harpagonovi*). Odpusťte, pane, myslil jsem, že dobře udělám, když si pospíším.

HARPAGON. Co tady chceš, holomku?

LA MERLUCHE. Chci vám říci, že žádný kůň nemá podkov!

HARPAGON. Odveďte je ke kováři!

KLEANT. Než budou okováni, provedu, otče, slečnu naším bytem, pak ji odvedu do zahrady, kam dám přinést občerstvení!

(Všichni odejdou do pozadí.)

Výstup 15.

Harpagon, Valer.

HARPAGON. Dávej, Valere, dobrý pozor na všechno a hledí co možná nejvíc ušetřit, bysme to mohli vrátiti kupci!

VALER. Ovšem!

HARPAGON (*sám.*) Ó nezdárné dítě, chceš mne přivést na mizinu? (*Odejde s Valerem.*)

Opona.

Jednání čtvrté.

Výstup 1.

Kleant, Mariana, Elisa, Frosina.

KLEANT. Vstupte sem, zde to bude lepší. Zde nás nikdo neslyší. Nyní můžeme mluvit dle libosti.

ELISA. Ano, slečno, můj bratr svěřil se mi s láskou, kterou k vám chová! – Zním zármutek i nepříjemnosti, které působí takové případy, a ujišťuji vás, že беру největší podíl na vašem osudu.

MARIANA. Je to sladkou útěchou, že vy berete účast v zájmech mých! A já vás zapřísahám, slečno, byste mi zachovala pro vždy své šlechetné přátelství, které jediné může polehčiti ukrutnost osudu.

FROSINA. Na mou čest, vy jste všickni politování hodni, a hlavně proto, že jste se mi nesvěřili s celou svou záležitostí! Byla bych vám ušetřila tento nepokoj a nebylo by to dospělo tak daleko!

KLEANT. Co počít? Můj nešťastný osud chce tomu tak! Však jaké jsou vaše úmysly, sličná Mariano?

MARIANA. Což! Jest to v moci mé míti nějaký úmysl? Mohu se v stavu svém odvážiti na víc než na pouhá přání?

KLEANT. Jsem tedy v srdci vašem odkázán na pouhá přání? Váš soucit k činům se neodhodlá? Vaše dobrota není s to, by pomohla? Vaše láska zůstane bez skutků?

MARIANA. Což mohu vám odpověditi? Postavte se na mé místo, a vizte sám, co mohu činiti. Nařizujte, radte sám, obracím se k vám a mám vás za příliš moudrého, než abyste chtěl žádati ode mne víc, než by mohla dovoliti moje čest a slušnost!

KLEANT. Ach, co se stane ze mne, když i vy mne odkazujete jen k tomu, co dovoluje ošklivý cit falešné cti a pedantické slušnosti!

MARIANA. Co ale mám dělat? Kdybych i chtěla protiviti se spoustě předsudků, jež ohrožují naše pohlaví, jsou tu přece ohledy, jež vyžaduje úcta k mé matce. Vychovala mne s něžností neobyčejnou a já se nemohu odhodlati k tomu, působiti jí bolest! Dělejte, seč můžete u ní pro mne, hleďte, byste získal její přízeň. Jednejte, jak chcete, mluvte co chcete, dávám vám k tomu plnou moc, a přijde-li jen na to, abych já se pro vás vyslovila, učiním to sama, a vyznám se jí ze všeho, co pro vás cítím!

KLEANT. Frosino, má dobrá Frosino, chcete nám býti nápomocna?

FROSINA. Na mou věru, tu netřeba se tázat! S největší radostí! Znáte mne, jsem takto dosti lidumilna. Nemám srdce ze železa a ráda pomohu svými službičkami tam, kde lidé se vší počestností spolu vycházejí. Co lze tady podniknout?

KLEANT. Prosím vás, přemýšlejte trochu!

MARIANA. Ukažte nám nějakou cestu!

ELISA. Vymysli si něco, čím bys pokazila, co jsi posud zapředla.

FROSINA. To je dost těžké! (*K Marii.*) Co se vaší matky týče, ta si dá říci! Je dosti rozumná a snad ji pohneme k tomu, že věno, které chtěla dáti otci, přenese na syna. (*Ke Kleantovi.*) Ale nejhorší oříšek je ten... že váš otec je otcem vašim!

KLEANT. To se rozumí!

FROSINA. Rozzlobí se, až dostane košem! Nezapomene to tak hned a nesvolí k vašemu sňatku. Nejlépe by bylo, zatočiti celou věcí tak, aby koš přišel od něho, abyste se mu nějak znechutila.

KLEANT. ... Máte pravdu!

FROSINA (*přemýšlí*). Ovšem, že mám pravdu, vím to! – Toho by bylo třeba, ale čert najdi prostředky, jak. Počkejte... kdybychom měli po ruce ne právě mladou paní, trochu obratnou jako já, která by dovedla zahráti si na šlechtičnu, nějaké ty šaty bysme již v chvatu sehnali, a která by přišla pod jménem markýzky neb hraběnky z Dolní Bretaně, to bych již chytře dovedla navlíknout, aby váš otec myslil, že je to bohatá partie, která mimo své domy má jmění sto tisíc tolarů ve stříbře, že je po uši do něho zamilována a že by chtěla státi se jeho ženou a dáti mu své celé jmění upsati! – Nepochybuju, že by neodolal těmto návrhům. Neboť celkem, on vás sice miluje, ale peníze miluje ještě víc, a jak by jednou, tímto v nadidlem oslněn, svolil a vás se odříkal, bylo by nám již jedno, jak by řádl, když by se dozvěděl, jak je to vlastně s tou naší markýzou!

KLEANT. To jest velmi dobře vymyšleno!

FROSINA. Nechte mne! Já to provedu! Připadá mi právě na mysl jedna moje přítelkyně, která je pro to jak stvořena!

KLEANT. Buďte ujištěna, Frosino, mu uznalostí, provedete-li to. Však my, krásná Mariano, hleďme získati vaši matku, na tom záleží víc, než přerušiti tento sňatek! Zapřísahám vás, napněte všechny síly, dělejte vše, co vám možné jest. Využítokujte něžný poměr,

který panuje mezi vámi, úplně. Užijte bez námitky výmluvných důvodů a veškerých vnad tak všemohoucích, jež vložilo nebe v oči a na rty vaše; nezapomeňte, prosím, ani jediné z oněch slov sladkých prošení a lichocení, kterým, jak jsem přesvědčen, nelze ničeho odepřít!

MARIANA. Učiním seč jsem, a nezapomenu na nic!

Výstup 2.

Předešli a Harpagon.

HARPAGON (*k sobě*). Ach, můj syn líbá ruku své příští maceše, a ona se tomu nebrání? Co as vězí za tím?

ELISA. Hle, tu otec!

HARPAGON. Vůz je přichystán, můžete odjet, kdy vám libo!

KLEANT. Když, otče, vy doma zůstanete, vyprovodím já naše hosty!

HARPAGON. Ne, jen zůstaň! Ony mohou jít samy a já mám tebe právě zapotřebí! (*Dámy odejdou.*)

Výstup 3.

Harpagon, Kleant.

HARPAGON. Nu, nechme macechu stranou, co soudíš o této dámě?

KLEANT. Co o ní soudím?

HARPAGON. Ano, co soudíš o její tailli, její kráse a jejím duchu?

KLEANT. Nu... tak... tak!...

HARPAGON. A dál?

KLEANT. Abych vám upřímně řekl, neshledal jsem při ní to, co jsem očekával! – Její chování se – toť zjevná koketa, její vzrůst je nehezky, krása její dost prostřední a duch její co nejtriviálnější! – Nemyslete si, otče, snad, že vám ji chci znechutit; nebo mně jest macecha jedna jako druhá, milovati nemohu žádnou!

HARPAGON. Ale přece jsi pravil jí před chvílí...

KLEANT. Řekl jsem jí vaším jménem několik zdvořilostí, ale jen proto, abych se vám zalíbil.

HARPAGON. Ty bys tedy nemohl se do ní zamilovati?

KLEANT. Já? Docela ne!

HARPAGON. To mne mrzí! Nebo kazí mi to plán, jenž právě v mé hlavě vznikal! Při pohledu na ni přemítal jsem o svém stáří a napadlo mně, že by mne mohli lidé pomlouvat, že se žením s tak mladou osobou. To mne přimělo k tomu, že jsem chtěl vzdáti se svého úmyslu; jelikož ale jsem již čestným slovem poután, byl bych ji odstoupil tobě, kdybys nebyl vůči ní takovou nechut' projevil!

KLEANT. Mně?

HARPAGON. Tobě!

KLEANT. Za ženu?

HARPAGON. Za ženu!

KLEANT. Slyšte! Ona sice není zcela dle mého vkusu; ale abych vám radost udělal, otče, rozhodnu se a vezmu si ji... chcete-li!

HARPAGON. Já však jsem rozumnější, než si myslíš. Nechci tě nijak nutit!

KLEANT. Odpuštěte... učinil bych si to násilí k vůli vám!

HARPAGON. Ne, ne, sňatek nemůže být šťastným, kde není příchylnosti!

KLEANT. Ta se, otče, snad později dostaví, vždyť se říká, že láska je často ovocem manželství.

HARPAGON. Ne. Se stanoviska muže nelze se na něco podobného odvážiti; následky bývají pak ošklivé, a nechci je bráti na svou zodpovědnost! Kdybys byl cítil k ní nějakou náklonnost, řekl bych, budiž, a byl bych tě s ní místo sebe zasnoubil, jelikož ale tomu tak není, zůstanu věren prvnímu svému úmyslu a vezmu si ji sám!

KLEANT. Dobrá, otče! Jeli tomu tak, třeba, bych vám odnalil srdce své a vyzradil vám naše tajemství! Pravdou je, že ji miluju od onoho dne, co jsem ji viděl na procházce, že bylo ihned mým úmyslem žádati o její ruku, a že mne od toho nezadrželo nic jiného, než vyjádření vaše a bázeň před hněvem vašim!

HARPAGON. Navštívil jsi ji?

KLEANT. Ovšem, otče.

HARPAGON. Mnohokrát?

KLEANT. Jak jen jsem mohl v čase tak krátkém.

HARPAGON. Přijala tě vlídně?

KLEANT. Velmi vlídně, avšak nevěděla, kdo jsem, a to ji tak překvapilo.

HARPAGON. Vyslovil jsi se a sdělil s ní úmysl ji vzíti za manželku?

KLEANT. Ovšem, i její matce jsem to poněkud napověděl.

HARPAGON. Přijala tvé nabídnutí?

KLEANT. Ano, velmi zdvořile.

HARPAGON. A dcera miluje tě rovněž?

KLEANT. Mohu-li důvěřovat zevnějšku, mám za to, otče, že je mi nakloněna!

HARPAGON *(tiše k sobě)*. Jsem tomu velmi rád, že jsem se to dověděl, toť právě, co potřebuju. *(Nahlas.)* Nuž, synáčku, víš-li co nyní? Nyní třeba – libo-li ti – starati se, jak bys vzdal se této lásky, abys zanechal všech dalších kroků u osoby, již zvolil jsem pro sebe, abys vzal sobě co nejdřív tu, kterou jsem tobě určil.

KLEANT. Tak vy tedy, otče, se mnou zahráváte! Nu dobrá! Když to došlo tak daleko, oznamuji vám, že se nevzdám lásky k Marianně, že užiju všech prostředků, abych ji získal, že máte-li třeba i souhlas její matky, já najdu, bohdá, jiné spojence, kteří budou pro mne bojovati!

HARPAGON. Jak, ty Šibeničníku, ty máš tu smělost mně choditi do zelí?

KLEANT. Naopak! Vy mně tak činíte, já byl první.

HARPAGON. Nejsem tvůj otec a nezasluhuju tvé úcty?

KLEANT. V těchto záležitostech nejsou děti povinny poslouchati rodičů a jim ustupovati, tak daleko úcta nesahá; láska nezná nikoho.

HARPAGON. Však já tě holí naučím znáti otce svého!

KLEANT. Vaše hrozby nespomohou.

HARPAGON. Ty se odříkáš Mariany?

KLEANT. Ani mne nenapadne!

HARPAGON. Dejte mi sem nějakou hůl!

Výstup 4.

Předešli a Jakub.

MISTR JAKUB. He, he, he, pane, co se děje? Co zamýšlíte?

KLEANT. To je k smíchu!

MISTR JAKUB (*ke Kleantovi*). Jen zvolna, panáčku!

HARPAGON. Tak nestydatě se mnou hovořit!

MISTR JAKUB (*k Harpagonovi*). Milost, pane, milost!

KLEANT. Já neupustím!

MISTR JAKUB (*ku Kleantovi*). Jak, vy nepovolíte svému otci?

HARPAGON. Nech mne!

MISTR JAKUB (*k Harpagonovi*). Ale vždyť je to váš syn. – Ještě kdybych to byl já!

HARPAGON. Rozsud' zde sám, mistře Jakube, a řekneš, že mám pravdu.

MISTR JAKUB. Souhlasím! (*Ke Kleantovi.*) Vzdalte se na chvíli!

HARPAGON. Miluju děvče, které chci sobě vzít, a ten šibeničník je tak drzý a miluje ji
současně se mnou a chce si ji vzít proti mým rozkazům!

MISTR JAKUB. V tom chybuje.

HARPAGON. Není to něco neslýchaného, syn chce závodit s otcem! Neměl by z úcty již
vzdát se každého zasahování v moje city?

MISTR JAKUB. Máte pravdu. Dovolte, já mu domluvím, a to hned. (*Blíží se Kleantovi.*)

KLEANT (*k Jakubovi, který se k němu přiblížil*). Budiž, máš-li býti soudcem mezi námi,
přijímám to; mně je Petr jako Pavel, rád ti přenechám, mistře Jakube, náš spor
k rozhodnutí.

MISTR JAKUB. Tím velikou čest mi prokazujete.

KLEANT. Jsem zamilován do dívky, která mne rovněž miluje a přijímá něžně mé vyznání
lásky. Tu napadlo mému otci kaziti tento krásný poměr, žádá ji sám o ruku.

MISTR JAKUB. V tom patrně chybuje!

KLEANT. Nestydí se v stáří svém mysliti ještě na ženění! Sluší mu to býti ještě
zamilovaným! Neměl by toto zaměstnání přenechat mladým lidem?

MISTR JAKUB. Máte úplně pravdu. On jen žertuje. Dovolte, řeknu mu své mínění. (*K Harpagonovi*). Nu dobrá! Váš syn není tak umíněný, jak povídáte, a dá si již říci! Práví, že ví, jak úctou je vám povinen, že jen v prvním okamžiku se dal hněvem unést a že se milerád podrobí vaší vůli, jen abyste s ním lépe zacházel, než posud, a dal mu za ženu jen trochu slušnou osobu, s níž by mohl býti spokojen!

HARPAGON. Tak! Řekni mu, Jakube, že, co se toho týče, může jen nejlepší ode mne očekávati, a že mimo Mariany mu dávám úplnou volnost vyvoliti si kohokoliv dle libosti.

MISTR JAKUB. Však já to spravím! *(Ku Kleantovi.)* Vždyť váš otec není tak nerozumný, jak se domýšlíte, pravil mi, že jen vaše řádění jej tak rozhněvalo, že chce jednat zcela dle vaší vůle, a že svolí ke všemu, co si přejete, jen když s ním budete něžně zacházeti a prokazovati mu budete úctu a oddanost, jíž syn otcí povinnován jest.

KLEANT. Ach Jakube, můžeš ho ujistit, že jestli mně Marianu dá, budu tím nejoddanějším synem pod sluncem, že vždy ve všem dle jeho vůle se budu řídit!

MISTR JAKUB *(k Harpagonovi).* Ujednáno; je srozuměn s vašimi návrhy!

HARPAGON. Pak se daří všecko výborně!

MISTR JAKUB *(ke Kleantovi).* Ujednáno; je spokojen vašimi sliby.

KLEANT. Buď Bůh pochválen!

MISTR JAKUB. Pánové, račte se nyní jen smluvit, souhlasíte ve všem; hádaliť jste se dříve jen z nedorozumění.

KLEANT. Můj dobrý Jakube, budu ti vděčen po celý život!

MISTR JAKUB. Nemáte zač, pane!

HARPAGON *(k Jakobovi).* Udělal jsi mi radost, Jakube, a to zasluhuje odměny! *(Hledá v kapsách, Jakub nastavuje ruku, Harpagon vytáhne však pouze svůj šátek a dí:)* Avšak buď ujištěn, že to nezapomenu!

MISTR JAKUB *(posměšně).* Ruku líbám! *(Odejde.)*

Výstup 5.

Harpagon, Kleant.

KLEANT. Otče, prosím vás za odpuštění, dal jsem se příliš unést!

HARPAGON. To nevadí!

KLEANT. Ujišťuji vás, že je mi to velice líto!

HARPAGON. A mne to nesmírně těší, že jsi zmoudřel!

KLEANT. Jak jste dobrý, že tak brzy zapomínáte mé provinění.

HARPAGON. Snadno zapomínáme provinění dětí svých, setrvají-li na cestě povinnosti!

KLEANT. Jak, vy nevzpomínáte ani v nejmenším mých pošetilostí?

HARPAGON. Donutil's mne k tomu oddaností a úctou, k nimž jsi se navrátil!

KLEANT. Ujišťuju vás, otče, že až do své smrti zachovám v srdci svém upomínku na dobrotu Vaši!

HARPAGON. A já ti slibuju, že vše na světě ode mne dostaneš!

KLEANT. Ach, otče, já již více nežádám, mně stačí, když jste mi dal Marianu.

HARPAGON (*trhne sebou*). Jakže?

KLEANT. Pravím, otče, že jsem s vámi spokojen, a že vidím vrchol vaší dobroty v tom, že mi dáváte Marianu!

HARPAGON (*trhne sebou*). Kdo pak řekl, že ti dávám Marianu?

KLEANT. Vy, otče!

HARPAGON. Já?

KLEANT. Ovšem!

HARPAGON. Naopak, tys slíbil, že se jí odříkáš!

KLEANT. Já že se odříkám?

HARPAGON. Ano!

KLEANT. Ani mne nenapadá.

HARPAGON. Což jsi neslíbil, že se jí odříkáš?

KLEANT. Naopak, chci ji víc než jindy.

HARPAGON. Jakže, synu, ty opět začínáš?

KLEANT. Nic mne nezviklá v mém úmyslu!

HARPAGON. To se podíváme, ničemo!

KLEANT. Dělejte, co se vám líbí!

HARPAGON. Zakazuju ti přijít mi na oči.

KLEANT. To se rozumí!

HARPAGON. Já tě opustím!

KLEANT. Opusťte!

HARPAGON. Já se tě odříkám!

KLEANT. Třebas!

HARPAGON. Já tě vydědím!

KLEANT. Vše, cokoli chcete!

HARPAGON. Já tě prokleju! (*Odejde.*)

KLEANT. Nechte si své dary!

Výstup 6.

Kleant, La Flèche.

LA FLÈCHE (*vyjde ze zahrady s kasou*). Ach, pane, že vás nalézám, pojd'te rychle za mnou!

KLEANT. Co se stalo?

LA FLÈCHE. Sledujte mne, pravím vám, jsme dobře na tom!

KLEANT. Co?

LA FLÈCHE. Zde, co právě potřebujeme.

KLEANT. Co?

LA FLÈCHE. Číhal jsem na to celičký den!

KLEANT. Co jí to?

LA FLÈCHE. Poklad vašeho otce, chytil jsem ho!

KLEANT. Jak's to vyvedl?

LA FLÈCHE. Vše se dozvíte. Nyní na útěk! Slyším, jak křičí. (*Oba odejdou.*)

Výstup 7.

HARPAGON (*křičí ze zahrady a přiběhne bez klobouku*). Zloději! Zloději! Vrahové! Pomoc!
– Vražda! Spravedlivé nebe! Jsem ztracen! Zničen, zavražděn, podřezali mně chřtán! –
Ukradli mi peníze. Kdo to může být? Co se s ním stalo? Kde je? Kde se skrývá? Co
dělat, bych jej našel? – Kam běžet? – Kam neběžet? – Není tady? Není tam?... Kdo
je tu? – Stůj! (*Sám sebe chytá za ruce.*) Darebo, vrať mi mé peníze!... Ah, toť jsem já
sám! Můj duch je pomaten – nevím ani kdo jsem, kde jsem a co dělám! – Mé drahé,
ubohé peníze! Můj příteli, ukradli mi tebe. Já ztratil sebou svou podporu, útěchu,
radost, vše je skončeno pro mne, jsem zbytečný na světě! – Bez tebe žítí mi nelze
Dokonáno! – Nemohu dál, umírám, jsem mrtev, jsem pochován! – Což mne nikdo
nevzbudí navrácením mých drahých peněz, nebo zprávou kde jsou? – Ach, co pravíte?

Nikoho tu!... Ať to byl, kdo byl, musil si dobře vyčítat hodinu a vyhlídnout si okamžik právě, kdy jsem mluvil se svým ničemným synem! Půjdu na úřad a dám prohledat celý dům, sluhy, služky, dceru, syna i sebe! – Co tu lidé! Každý mne naplňuje podezřením a každý se mi zdá býti zlodějem! – Ha, o kom to mluvím? O tom, kdo mne okrad? Jaký to hluk nahoře? – Je tam zloděj? Smilování, dejte mi, probůh, nějaké zprávy o tom zloději! – Není ukryt mezi vámi? Dívají se na mne a všichni se smějí! – Jistě mají také podíl na té krádeži. Rychle pro komisary, střelce, profosy, soudce, lid, šibenici a katany! – Dám pověsiti celý svět, a nenajdu-li své peníze, oběsím potom sama sebe!

Opona.

Jednání páté.

Výstup 1.

Harpagon, policejní komisař.

KOMISAŘ. Jen mne nechte, bohu díky, znám svůj úřad. Není to dnes poprvé, co se zabývám pátráním po zloději; ba, chtěl bych mít tolik pytlů franků, co jsem již dal lidí pověsit!

HARPAGON. Všecky úřady musí ujeti se mé záležitosti, a nepřijdu-li k svým penězům, poženu soudy před soud.

KOMISAŘ. Třeba zavést všemožné pátrání. Pravíte, že bylo v oné kase...

HARPAGON. Plných deset tisíc talarů.

KOMISAŘ. Deset tisíc talarů!

HARPAGON. Deset tisíc talarů!

KOMISAŘ. Krádež to věru značná!

HARPAGON. Není ani trestu pro nezměrnost tohoto zločinu. Zůstane-li bez trestu, nejsou víc jisty ani nejsvětější věci člověka.

KOMISAŘ. Jaké mince byly ty peníze?

HARPAGON. Právě luisdory a těžké pistoly.

KOMISAŘ. Koho máte v podezření?

HARPAGON. Každého! Chci, abyste zatknul celé město i všechna předměstí!

KOMISAŘ. Jen nikoho nepoplašte! Dříve musíme nabýti nějakých důkazů, a proto se chovati opatrně, později můžeme vystoupiti s veškerou přísností, by možno bylo opatřiti vám vaše peníze!

Výstup 2.

Předešlí, mistr Jakub.

MISTR JAKUB (*v pozadí divadla, obrácen do scény, kterou přichází*). Jsem tu zas! Uškrťte mi jej na místě, upečte mu nohy na rožni, uvařte mi ho ve vařící vodě, pověste mi ho ke stropu!

HARPAGON. Koho? Zloděje?

MISTR JAKUB. Mluvím o seleti, které mi posílá váš správce, a jež chci pořádně ustrojiti!

HARPAGON. O to nejde! Tento pán se tě bude na jiné věci vyptávat!

KOMISAŘ (*k mistru Jakubovi*). Nelekejte se, nehodlám vám ublížit! – Vše se odbude hladce!

MISTR JAKUB. Bude pán zde večeřet?

KOMISAŘ. Nesmíte, příteličku, ničeho před pánem svým zatajiti!

MISTR JAKUB. Na mou duši, ukážu vám, co dovedu, uvidíte!

HARPAGON. O to nejde!

MISTR JAKUB. Nevařím-li tak dobře, jak bych sám chtěl, je vinou vašeho pana správce, který mi ustříhal křídla nůžkami své spořivosti!

HARPAGON (*zhurta, popadne jej za hrdlo*). Zrádče, jde tu o něco jiného, než o jídlo, chci, abys mi dal zprávy o ukradených penězích!

MISTR JAKUB (*udiven*). Vám vzal někdo peníze?

HARPAGON. Ovšem, ničemo; a já tě dám pověsit, jestli mi je nevrátíš!

KOMISAŘ (*k Harpagonovi*). Pro Boha vás prosím, tak jej nemučte! Vidím na jeho tváři, že je poctivec, a že vám poví vše, co chcete, i bez žalářování! – Ano, příteli, povíte-li nám vše, nestape se vám ničeho, ano dostane se vám od vašeho pána pořádné odměny. Dnes mu byly ukradeny peníze, vy jistě o tom něco víte!

MISTR JAKUB (*k sobě*). Hle, tu příležitost, jak bych se pomstil našemu správci! Od té doby, co on sem vstoupil, rozhoduje tu o všem a má u mne beztoho za poslední výprask, pořádný vroubek!

HARPAGON. Co to hučíš?

KOMISAŘ (*k Harpagonovi*). Nechte jej, připravuje se, jakby vám všechno vypověděl, a řekl jsem vám, že se mi zdá být poctivcem!

MISTR JAKUB. Chcete-li pane, pravdu, myslím, že váš drahý pan intendant to udělal!

HARPAGON. Valer?

MISTR JAKUB. Ano!

HARPAGON. On, jenž jest věrnost sama?

MISTR JAKUB. Právě on! Myslím, že on vás okradl!

HARPAGON. Z čeho to soudíš?

MISTR JAKUB. Z čeho?

HARPAGON. Ovšem!

MISTR JAKUB. Soudím, protože tak soudím!

KOMISAŘ. Třeba udati důvodů, proč máte jej v podezření?

HARPAGON. Viděl jsi snad, že by obcházel kol místa, kde byly peníze ukryty?

MISTR JAKUB. Ba že, – ale, kde byly vaše peníze?

HARPAGON. V zahradě.

MISTR JAKUB. Ano, právě v zahradě obcházel. A v čem ty peníze byly?

HARPAGON. V kase!

MISTR JAKUB. Ano, to se shoduje, viděl jsem u něho kasu!

HARPAGON. A ta kasa, jak vypadala? Uvidím hned, je-li to moje.

MISTR JAKUB. Jak vypadala?

HARPAGON. Ano.

MISTR JAKUB. Vypadala, vypadala jako kasa!

KOMISAŘ. To se rozumí, ale popište ji trochu!

MISTR JAKUB. Byla to velká kasa.

HARPAGON. Mně ukradena byla malá!

MISTR JAKUB. He, ano ta byla také malá, jak se to vezme, já ji nazývám velikou, dle obsahu jejího!

KOMISAŘ. Jaké barvy byla?

MISTR JAKUB. Barvy?

HARPAGON. Ovšem!

MISTR JAKUB. Barvy – nu, jaké pak barvy, pomozte mi trochu!

HARPAGON. Eh –!

MISTR JAKUB. Byla snad červená?

HARPAGON. I ne, šedivá!

MISTR JAKUB. Ano, šedivočervená, to právě chtěl jsem říci!

HARPAGON. Není pochybnosti, toť ona! Pište, pane, zaveďte s ním protokol! Bože, komu teď věřit? Nač nyní přísahat, po takových zkušenostech, myslím, že bych byl s to ukrásti sama sebe!

MISTR JAKUB (*k Harpagonovi*). Aj, tu, pane, přichází. Neříkejte mu aspoň, že já jsem ho prozradil!

Výstup 3.

Předešlí a Valer.

HARPAGON (*k Valerovi*). Pojd' blíže a vyznej se z nejčernějšího skutku, z nejděsnějšího útoku, který kdy byl spáchán!

VALER. Co chcete, pane?

HARPAGON. Jak ty, zrádče, nerdiš se nad svým zločinem?

VALER. O jakém zločinu mluvíte?

HARPAGON. O jakém zločinu, a ty se ptáš, bídniku! Jakobys nevěděl, co chci říci! Nadarmo se snažíš jej utajiti, záležitost je objevena, právě jsem se všechno dozvěděl! Jak můžeš zneužívat takto mé dobroty. Tys vstoupil do mého domu, abys mne zradil, a vyvedl takové lotrovství!

VALER. Pane, když již všechno víte, nechci se vytáčet a zapírat.

MISTR JAKUB (*k sobě*). Což bych to byl náhodou uhodl?

VALER. Chtěl jsem s vámi časem o tom promluvit, a vyčkati k tomu příhodný okamžik, leč když to již víte, zapřísahám vás, že jsem vás nechtěl rozhněvat, a prosím, byste vyslyšel mé důvody!

HARPAGON. A jaké můžeš uvést důvody, nestoudný zloději?

VALER. Toho jména jsem, pane, nezasloužil. Urazil jsem vás, to je pravda, avšak i při všem lze chybu moji prominouti!

HARPAGON. Jak? Prominouti? Takovou zálohu, takový vražedný útok?

VALER. Jen se pro bůh nerozčilujte tak příliš! Až mne vyslechnete, seznáte, že to zlo není tak veliké, jak je děláte sám!

HARPAGON. Zlo není tak veliké. Jak, jde tu o můj život, o mou krev, ty šibeničníku!

VALER. Vaše krev, pane, nepadla do tak zlých rukou! Já jí neublížím, a vše, co se stalo, dá se napravit!

HARPAGON. Toť také doufám, vrátíš, co's mi ukradl!

VALER. Vaší cti, pane, dostane se úplného zadostučinění!

HARPAGON. Nejde tu o čest! Leč pověz mi, co tě dohnalo k takovému zločinu?

VALER. Ach, vy se ptáte?

HARPAGON. Ano, já se ptám.

VALER. Bůh, jenž všechno omlouvá – láska.

HARPAGON. Láska?

VALER. Ano!

HARPAGON. Pěkná to láska, velmi pěkná, na mou čest, láska k mým zlat'ákům!

VALER. Ne, pane, vaše bohatství mne nelákalo, ani mne neoslnilo a já vzdávám se všeho nároku na vaše statky, necháte-li mi ten jediný, který mám.

HARPAGON. Kýho čerta! To ti nenechám! Hled'te na tu nestydatost, chce podržeti si, co mi ukradl!

VALER. Vy to jmenujete krádeží?

HARPAGON. Jmenuji-li to krádeží? Takový poklad!

VALER. Je to poklad, máte pravdu, a ten nejvzácnější bez odporu, který máte, však tím jej neztratíte, bude-li mým. Prosím vás na kolenou o ten poklad čaruplný, který byste mi měl dát sám dobrovolně!

HARPAGON. Všecko marné! A co to vlastně chceš?

VALER. My si vzájemnou věrnost přísahali a slíbili si, že se neopustíme nikdy!

HARPAGON. Přísaha znamenitá, slib věru roztomilý!

VALER. Ano! my jsme se navzájem zavázali patřiti sobě pro vždy!

HARPAGON. Však já vám to překazím.

VALER. Jedině smrt nás může rozloučiti!

HARPAGON. Toť jsi po čertech do mých peněz zamilován!

VALER. Ubezpečuji vás, pane, že sobectví mne nedohnalo k činu tomu! Srdce mé nehnyly tyto důvody! Motiv ušlechtilý mne přiměl k tomuto rozhodnutí!

HARPAGON. Ne konci řekneš ještě, že jsi chtěl mé peníze z křesťanské lásky! Však já se již o to postarám, aby spravedlnost mi zjednala právo, nestydatý taškáři!

VALER. Dělejte, co se vám zlíbí, já jsem připraven snášeti všecka utrpení, však, prosím vás, byste věřil, že je-li něco trestuhodného na tom, abyste obžaloval jedině mne a nikoli svou dceru, která jest bez viny!

HARPAGON. To si myslím! To by ještě scházelo, aby tak moje dcera měla podílu v tom zločinu. Však, chci zpět své jmění. Avšak vyznej se, kam's ji unesl?

VALER. Já ji neunesl, jest posud doma!

HARPAGON (*k sobě*). Ó má drahá kasičko! (*Nahlas.*) Není posud z mého domu?

VALER. Ne, pane.

HARPAGON. He, řekni mi, tys se jí nedotknul?

VALER. Já se jí dotknout? Ach, křivdíte jí tak, jako křivdíte mně; jeť to láska čistá, kterou k ní plám!

HARPAGON (*stranou*). Plá láskou k mé kase.

VALER. Umřel bych raději, než bych se k ní přiblížil s myšlénkou urážlivou, jeť ona příliš moudrá i cudná k tomu!

HARPAGON (*stranou*). Má kasa příliš cudná?

VALER. Všecky mé touhy omezily se na tom, vídati ji denně, a nic všedního neprofanovalo vášně, kterou mi vdechly její krásné oči.

HARPAGON (*stranou*). Krásné oči mé kasy – mluví o ní, jako o své milence!

VALER. Paní Claude zná celou tu událost a dá vám svědectví.

HARPAGON. Jak, má služka jest spoluvinnicí?

VALER. Ovšem, pane! Byla svědkem našeho slibu, a když seznala mé poctivé smýšlení, pomohla mi, přemluvit vaši dceru, aby mi slíbila věrnost!

HARPAGON (*stranou*). Aj, kterak fantasiruje ze strachu před soudem. (*Nahlas.*) Co tu tlacháš o mé dceři?

VALER. Pravím, pane, že jsem si vzal nesmírnou práci, nežli její stud naklonil se mé lásce!

HARPAGON (*v úžasu*). Čí stud?

VALER. Vaší dcery! Teprve včera rozhodla se uzavřít se mnou sňatek a podepsat smlouvu svatební!

HARPAGON (*překvapen*). Má dcera podepsala s tebou smlouvu svatební?

VALER. Ano, pane; právě jako já s ní to učinil.

HARPAGON. Ó Bože! Druhé neštěstí!

MISTR JAKUB (*ke komisaři*). Pište, pane, pište!

HARPAGON. Rána na ránu! Jedno zoufalství větší druhého! (*Ke komisaři.*) Hej, pane, jednejte, jak úřad vám káže, a zaveďte s ním protokol jako se zlodějem a svůdníkem!

MISTR JAKUB. Jako se zlodějem a svůdníkem!

VALER. Ta jména mi nepřísluší, až vyjde na jevo, kdo já jsem.

Výstup 4.

Harpagon, Elisa, Mariana, Valer, Frosina, mistr Jakub a komisař.

HARPAGON. Ach, zlořečená dcero, nehodné dítě takového otce jako já! Tak ty provádíš naučení moje! Ty se zamiluješ do bídného zloděje, a ty se mu zadáš bez mého svolení! Však vy se oba zmýlíte! (*K Elise.*) Zavru tě! (*K Valerovi.*) A ty, nestydatý lotře, budeš viset na potupné šibenici! Tak potrestám (*k Elise*) tvoje chování a (*k Valerovi*) tvoji drzost!

VALER. Na štěstí nebude vaše vašeň soudcem, a já budu dříve vyslyšen než odsouzen.

HARPAGON. Já jsem se přerekl, když jsem jmenoval šibenici; budeš čtvrcen, za živa do kola vpleten!

ELISA (*na kolenou k Harpagonovi*). Ach, otče, smilujte se, a dejte se obměkčiti, prosím vás, a nepřepínejte až v násilí svou moc otcovskou! Nedejte se unést prvními záchvaty své vášně, a rozvažte si všechno, co hodláte podniknouti! Vemte si práci a všimněte si

bedlivěji toho, na nějž si stěžujete. Je docela jiný než vám se zdá a nebudete se diviti, že jsem se oddala lásce jeho, až se dozvíte, že byste byi mne dávno ztratil bez něho! Ano, otče můj, on mne s nasazením života zachránil před utopením, že jemu děkujete život dcery své...

HARPAGON. To všechno nic neznamená! Měl tě nechat utopit se, než udělati to, co udělal!

ELISA. Otče, zapřisáhám vás pro lásku otcovskou!

HARPAGON. Ne, nechci ničeho slyšet! Buď zjednán průchod spravedlnosti!

MISTR JAKUB (*stranou*). Ty mi zaplatíš ten výprask!

FROSINA (*stranou*). Toť podivná motanice!

Výstup 5.

Anselm, Harpagon, Elisa, Mariana, Frosina, Valer, Komisar, Mistr Jabub.

ANSELM. Co pak se stalo panu Harpagonovi, jak je pobouřen?

HARPAGON. Ach, pane Anselme, zde vidíte nejnešťastnějšího člověka pod sluncem. Na smlouvu, již chcete uzavřít, nelze v tomto zmatku ani pomyslet. Vraždí mne v mém jmění, v mé cti, a tu je ten zrádce, ten ničema, ten zločinec, který porušil nejsvětější práva, který se vetřel ke mně pod pláštěm sluhy, by mi ukradl mé peníze, aby mi svedl mou dceru!

VALER. Kdož myslí na vaše peníze, o nichž stále mluvíte?

HARPAGON. Slíbili si navzájem manželství. Ta urážka týká se vás, pane Anselme, a na vás jest, abyste se opřel proti ní a nasadil všechny páky spravedlnosti a pomstil se za jeho drzost!

ANSELM. Nebylo nikdy mým úmyslem zasnoubiti se násilím a vyhledáván nároku na srdce, které se již zadalo; však pro zájmy vaše chci zakročiti jak pro vlastní!

HARPAGON. Zde pan komisař, řádný úředník, který neopomene ničeho, jak mne ujistil, co jeho úřad vyžaduje. (*Komisarovi ukazuje Valera*) Doberte si ho pořádně. Vezměte jej do kleští, jak se sluší, a prozkoumejte záležitost do poslední nitky!

VALER. Nevím věru, jaký zločin můžete uvaliti na mne, když miluju vaši dceru, a jak mne můžete odsuzovati pro naše zasnoubení! Až se dozvíte, kdo já jsem...

HARPAGON. Lary, fary! Svět je dnes přeplněný takovými švindlery, kteří těží z toho, že jich nikdo nezná, kteří vydávají se nestydatě za kteréhokoliv z prvních šlechtických rodin!

VALER. Vězte, že mám srdce příliš dobré, než abych se chlubil cizím peřím. Pane, celá Neapol může dosvědčiti můj původ!

ANSELM. Jen se mějte na pozoru! Odvažujete se na víc než se domníváte a mluvíte před člověkem, který zná celou Neapol, který velmi lehce prohlédne až ke dnu celou vaši historku!

VALER (*hrdě si klobouk narazí*). Nebojím se pranic, a znáte-li Neapol, víte kdo byl don Thomas d'Alburci!

ANSELM. Ovšem, že vím, a málo lidí znalo jej jako já!

HARPAGON. Já se starám čerta o Petra jako o Pavla. (*V tom vidí dvě rozsvícené svíčky a rychle jednu zhasí.*)

ANSELM. Nechte jej prosím, mluvit, uvidíme, co řekne!

VALER. Řeknu jen, že byl mým otcem!

ANSELM. On?

VALER. Ano!

ANSELM. Jděte, vy žertujete. Vymyslete si něco chytřejšího a nemyslete, že se touto přetvářkou zachráníte.

VALER. Mluvím jen čistou pravdu! Není pražádná lež a přetvářka, uvádím jen to, co mohu dokázati!

ANSELM. Jakže? Vy se osmělujete vydávati za syna dona Thomasa d'Alburci?

VALER. Ovšem, že se osměluju, a jsem odhodlán hájiti tuto pravdu proti každému!

ANSELM. Vaše smělost je neslýchaná! Vězte tedy a zastyďte se, že je tomu již šestnáct roků nejméně, co tento člověk, o němž mluvíte, zahynul s dětmi i ženou na moři, chtěje se zachrániti před krutým pronásledováním, poněvadž se účastnil neapolského povstání, následkem kteréhož se množství urozených rodin z vlasti své vystěhovalo.

MARIANA (*jeví pohnutí*).

VALER. Ano, ale vězte opět k svému zahanbení, že sedmiletý jeho syn a jeden sluha zachráněni byli španělskou lodí a tento zachráněný syn s vámi mluví! Vězte, že kapitán oné lodi dojat mým osudem, si mne zamiloval, že mne vychoval jako vlastního syna, že jsem vojínem od prvního mládí svého, a že jsem se teprve nedávno

dověděl, že otec můj není mrtev, jak jsem se domníval, že na cestě, když jsem jej hledal, náhoda nebem určená dopřála mi shledati se s rozkošnou Elisou, že stal jsem se otrokem její krásy, že síla mojí lásky a přísnost jejího otce přinutily mne k rozhodnutí, že jsem vstoupil do služby jejího otce, a vyslal jiného, by pátral po stopě mých rodičů.

MARIANA (*jeví pohnutí*).

ANSELM. Leč jaké důkazy mimo slova vaše mohou nás přesvědčiti, že to vše není pouhou bajkou, na nějaké pravdě zbudovanou?

VALER. Španělský kapitán, rubínové pečetičko, vlastnictví to mého otce, achátový náramek, který mi dala moje matka, a starý Pietro, který se mnou vyváznu z bouře mořské.

MARIANA (*s radostným pohnutím*). Ach, vaše slova mohu potvrditi – ze všeho vidím, že vy jste mým bratrem!

VALER. A vy mou sestrou?

MARIANA. Ano! Mé srdce chvěje se pohnutím od té chvíle, co mluvíte. A jak se zaraduje naše matka, která mi tisíckrát vypravovala o neštěstí naší rodiny. Nebesa zachránila nás v oné truchlé události, však zachovala nám život pouze za cenu naší svobody, nebo mořští loupežníci zajali nás, mne a matku mou na troskách naší lodi! Po deseti letech otroctví vrátil nám šťastný osud svobodu, a vrátili jsme se do Neapole, kde zatím prodán byl veškerý náš majetek, ale nějakých zpráv o otci jsme nedostaly! Odcestovaly jsme do Janova, kde shledala naše matka trosky nepatrného dědictví, a odtud prchající před nespravedlností příbuzných přišly jsme sem, kde takřka bídou hyneme!

ANSELM. Ó Bože, jaké jsou cesty moci tvé! Jak ukazuješ, že divy dělati jedině tobě přísluší! Obejměte mne mé dítky a spojte všichni radost svou s radostí otce vašeho.

VALER (*s úžasem*). Vy jste otcem naším?

MARIANA. Vás tedy moje matka tolik oplakávala?

ANSELM. Ano, dcero, ano, synu můj! Já jsem don Thomas d'Alburci, ježž nebe provedlo vlnami moře se všemi penězi, které měl při sobě, a který po šestnáct let vás všechny za mrtvé považoval, který po dlouhých cestách hodlal v novém sňatku s osobou jemnou a rozumnou nalézt náhradu a útěchu nové rodiny. Nejsa jist životem v Neapoli, sebral jsem se, a prodav, co se dalo, přestěhoval jsem se sem, kde pod jménem Anselm chtěl jsem zbaviti se nepříjemností a neshod, které mi mé vlastní jméno v tak hojně míře přinášelo!

HARPAGON (*k Anselmovi*). To jest váš syn?

ANSELM. Ano!

HARPAGON. Chytnu tedy vás, byste mi zaplatil těch deset tisíc tolarů, které mi ukradl.

ANSELM. On že vás okradl?

HARPAGON. Ano, on!

VALER. Kdo vám to řekl?

HARPAGON. Jakub!

VALER (*k Jakubovi*). Ty že's to řekl?

MISTR JAKUB. Vždyť přece vidíte, že nic neříkám!

HARPAGON. Ba že, zde pan komisar zavedl s ním protokol.

VALER. Myslíte, že jsem schopen takové podlosti?

HARPAGON. Schopen nebo neschopen, chci své peníze!

Výstup 6.

Harpagon, Anselm, Elisa, Mariana, Kleant, Valer, Frosina, Komisař, Mistr Jakub, La Flèche.

KLEANT. Netrapte se déle, otče můj, a neobviňujte nikoho! Mám zprávy, co se týče vaší záležitosti, ba mohu vám říci, že vaše peníze budou vám vráceny, dovolíte-li, aby Mariana byla mou!

HARPAGON. Kde jsou?

KLEANT. O to se nestarejte, jsou na místě, za které ručím, a vše závisí ode mne! Jest na vás rozhodnouti, třeba jen voliti: buď mi dejte Marianu, buď oželte svou kasu.

HARPAGON. Neschází tam něčeho?

KLEANT. Ani zbla, vyslovte se, souhlasíte-li se sňatkem, k němuž dává její matka své svolení, která jí dává úplnou volnost vybrati si mezi námi oběma!

MARIANA (*ku Kleantovi*). Vy však nevíte, že teď nestačí již toto svolení, že nebe (*ukazuje Valera*) dalo mi bratra, a s tím i otce (*ukazuje Anselma*), jichž svolení si též třeba vyžádati.

ANSELM. Nebe nevrátilo mne vám, drahé dítě, bych odporoval přání vašemu. Pane Harpagone, vy uznáte zajisté, že volba mladého děvčete padne dříve na syna, než na otce, svolte tedy bez dalšího mluvení, jako já svoluji k tomuto dvojímu sňatku.

HARPAGON. Než přijmu radu vaši, musím dříve spatřiti svoji kasu.

KLEANT. Uzříte ji celou a neporušenou!

HARPAGON. Nemám peněz, bych dal věno svým dětem!

ANSELM. Také dobře! Mám sám dosti pro oba, to vás nemusí znepokojovat.

HARPAGON. Vy se tedy zavazujete, že uhradíte útraty obou těchto sňatků?

ANSELM. Ano; jste pak spokojen?

HARPAGON. Ano, ale s tou výjimkou, že mi dáte ku svatbě ušiti nový oblek!

ANSELM. Budiž! Užívejme tedy veselí, které nám šťastný tento den připravil.

KOMISAŘ. Zvolna, pánové, kdo mi zaplatí mé namáhání, mé protokoly?

HARPAGON. Co je nám do vašich protokolů?

KOMISAŘ. Přece jsem je nezaváděl pro nic za nic!

HARPAGON (*ukazuje na Jakuba*). Pověste tady toho, chcete-li míti zapláceno!

MISTR JAKUB. Běda! Co počít? Za pravdu jsem bit, a za lež mám být oběšen!

ANSELM (*k Harpagonovi*). Pro tentokrát mu tento žert odpusťte, pane Harpagone.

HARPAGON. Vy tedy zaplatíte komisarovi?

ANSELM. Budiž i to, a nyní spěšme oznámiti radostnou tuto událost vaší matce!

HARPAGON. A já, rychle k své kasičce!

Opona.